

Карл Евальд.

ДВОНОГИЙ

(З рос. мови пер. М. П.)

Ціна 15 цт.

НАКЛАДОМ "РОБОЧОГО НАРОДА"
Вінніпег, Ман.
1917.

РОБІТНИКИ!
ЧИТАЙТЕ ПЕРШИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ
СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ
ДНЕВНИК

“РОБІТНИК”

котрий завжди боронить Ваші ін-
тереси.

Передплата вносить:

В Злучених Державах і Канаді
На рік \$4.00
На пів року 2.75
На 3 місяці 1.50

Засилайте передплату на таку
адресу:

“ROBITNYK”

2335 W. 11th St. Cleveland, Ohio.

ШИРІТЬ РОБІТНИЧУ ПРЕСУ!

Лісом йшли якісь два сотворіня, котрі не були
подібні до других...

ДВОНОГИЙ

РОЗДІЛ І.

СТАРІ ЗВІРЯТА.

Се случилось много много літ тому назад, в теплих сторонах сьвіта, де сонце сьвітить яркійше, чим у нас, дощі падуть обильнійше, а всі рослини і звірята здоровійші і могучійші, позаяк зима не може заподіяти їм ніякої шкоди.

Ліс був повний життя і шуму.

Мухи бреніли, воробці поїдали мух, яструби їли воробців.

Пчоли залазили в чашочки цвѣтів за медом, лев ричав, птиці сьпівали, потічок журчав, трава росла. Деревя шуміли, а їхні коріня ссали сік із землі, цвѣти видавали аромат і сіяли красотою.

І нараз всьо якось дивно стихло.

Здавалось, немовби всі затаїли віддих і прислушуючись, пильно гляділи на щось то незвичайне. Деревя перестали шуміти. Фіялка проснулась і зі здивованєм поглядала довкруги себе. Лев повернув голову і спинив ся, піднявши лапу. Олень перестав пережовувати траву, орел завмер високо в воздусі на своїх крилах, маленька миш вилізла із дїрки і насторошила ушка.

Лісом йшли якісь два сотворіня, котрі не були подібні до других і котрих ніхто ніколи не видів.

Они йшли випрямившись на весь ріст. Їхні чола були високі, взір сьмілий і бистрий. Они

держали ся за руки і оглядались кругом; здавалось, що они не розуміли, де они опинились.

— Та хтож они такі? — спитав лев.

— Сеж — звірята— відповів олень. — Они уміють ходити, тільки ходять якомсь дивно. Чому они не ходять на чотирох ногах, прецінь у них же є четверо ніг? Тоді б они йшли скорше.

— О, — сказала змия, — у мене зовсім нема ніг, а всеж я посуваюсь досить бистро.

— Я не думаю, — щоби се були звірята, — сказав соловій. — У них нема піря, а волося не багато, лиш на голові.

— Іноді вистарчить і луска! — скрикнув щупак, висинувши морду із ріки.

— Декому приходить ся обходити ся і з голою шкірою, — тихо промовив дощевий червак.

— В них немає хвоста, — пропищала миш. — Они ніколи в житю не були звірятами.

— І в мене нема хвоста, — закричала жаба, — а прецінь ніхто не буде заперечувати того, що я — звіря.

— Глядіть лиш, глядіть! — закричав лев. — Ось один із них взяв камінь передною лапою... сего я не мігби зробити.

— А я мігби, — сказав орангутан. — Се зовсім не хитра штука. Впрочім, я можу вдоволити вашу цікавість. Сї дивні сотворіня, — дійсно звірята. Се — мущина і женщина. Звуть їх Двоногими, і они є моїми далекими свояками.

— Ось що, — проворчав лев. — Ну, а чомуж на них нема шкіри?

— Они певно скинули її, — відповів орангутан.

Але лев не вгамовував ся.

— А чомуж ти не підійдеш до них і не поздо-

ровкаєш ся з ними?

— Та я їх зовсім не знаю — відповів орангутан, — і не вважаю собі за честь приставати з ними. Мені тільки розказували про них... они належать до нужденного, опустившого ся роду малп, розумієте? При нагоді я радо ткнув би їм помаранчу, але мушу заявити вам, що не беру на себе за них жадної відвічальности.

— На вид они дуже апетитні, — сказав лев. — Хотілоб ся попробувати, які они на смак!

— Так щож, попробуй, — відповів орангутан. — Они все одно не принесуть чести нашому родови, а кінець їхній буде лихий.

Тоді лев пішов до Двоногих, але опинившись перед ними, він нараз змішав ся. Він сам не розумів, що з ним случилось, — він же прецінь не бояв ся нікого в лісі. Але у тих двох нових звірят були такі очи, они йшли так радісно і сьміло, що лев рішив, що они, мабуть, володіють якоюсь скритою, невідомою йому силою. Їхні зуби не були страшні, не говорячи вже про кігті. Ту напевно крила ся якась тайна.

Опустивши голову, він звернув з їхньої дороги.

— Чомуж ти їх не зів? — спитала львиця.

— Мені не хоче ся їсти, — відповів лев.

Відтак він положив ся на спочинок в високій траві і зробив вид, будьтоби він навіть і не думав більше про Двоногих. А що він був найзнатнійшим в царстві звірят, тому й прочі звірята пішли за його приміром. Але в сути річи они всі дуже цікавились новими звірятами.

Тимчасом Двоногий з женою ішли дальше, і все більше і більше одушевлялись відкриваю-

чою ся перед ними красою сьвіта. При тім они не мали найменшого поняття про те здивоване, яке они викликали, і зовсім не помічали, що зьвірята йшли за ними, просто наступаючи їм на п'яти. Але, кудиб они не ступили, дерева всюди схилили одно до другого свої вершки і почали перешептувати ся; птиці з воздуха слідили за ними, і з кожного куща на них гляділи здивовані очи.

— Ось ту ми поселимо ся, — сказав Двоногий, показуючи на прекрасний лужок, вздовж котрого вила ся серед цв'ітів і трави гарна річка.

— Ні — тут! — скликнула його жена і побігла в лісок; там дерева кидали холодну тїнь, а земля була покрита густим мягким мохом.

— Як дивно звучать їх голоси! — зі здивованєм сказав соловій. — В їхніх голосах більше звуків, чим у мене.

— Єслиб они не були так великі я порадила би їм, щоби они звили собі гніздочко поруч мого в трощі — сказала трощівка.

Нові зьвірята йшли все дальше і дальше, находили все нові і нові місця, з котрих одно здавалось їм лучшим від другого, так що они не знали на чім їм спинити ся. По дорозі они стрінули собаку, котра, розрізавши собі ногу до острого каменя, сильно хромала. Она хотіла зійти з дороги, але не могла. Двонога задержала її і стала оглядати рану.

— Я поможу тобі, бідненька! — зі співчутєм сказала она собаці. — Подожди трошки. На днях я сама розтяла собі ногу івилічила рану листєм.

Собака зрозуміла, що її не хотять зробити нічого лихого. Тому, коли Двонога побігла в ліс

за листем, она спокійно сиділа і ждала. Тим часом Двоногий гладив її по спині і щось говорив до ньої ласкаво. По хвилині Двонога вернула з листем; она приложила його до пораненої лапи і привязала вусиками рослини.

— Тепер біжи! — сказала она. — А завтра лапа не буде більше боліти.

Двоногі пішли дальше, а собака дивилась їм вслід, помахуючи хвостиком. Коли Двоногі скрились з виду серед кущів і дерев, на дорогу вийшли другі зьвірята.

— Ти говорила з тими чужосторонцями... Щож они говорили? — стали они розпитувати собаку..

— Они лучші від всіх прочих зьвірят в лісі, — відповіла собака. — Они лічили мою лапу і гладили мене по спині. Во віки не забуду їм того.

— Они лічили їй лапу... Они гладили її по спині...

Та вість передавала ся по лісі із уст до уст. Дерева шепотом розказували її одно другому, цьвіти зітхали і поникали головками, ящірки як завсїгди, виказували свій талант до бистрого розповсюднюваня вістий, а соловії зложив з того приводу вірші і висьпівував їх.

А нові зьвірята йшли все вперед і вперед, не думаючи більше про собаку.

Врешті они утомили ся і присіли відпочити коло жерела. Они нахилились над витікавшою водою, пили і усьміхались до своїх образів, що відбивали ся в жерелі. Відтак они зривали з дерев сочисті овочі і стали їх їсти. Коли сонце зайшло, они лягли на траву і заснули обнявши одно другого руками. Недалеко від них лежала собака, положивши голову на передні лапи;

она незаметно ішла за слідом тих дивних звірят і тепер уважно приглядала ся їм.

Круглий і сіяючий місяць осьвітив її. Він осьвітив також велику, здивовану морду бика, що дивив ся на прибульців.

— Буу! — заревів бик.

— Бее! — насмішливо закричав місяць. — Чого ти там вибалушив очи?

— Я дивлю ся на тих двох, що сплять. — відповів бик. — Ти знаєш, хто се?

— Мені здає ся, що много, много літ тому назад щось такого подібного лазило і по мені, — сказав місяць. — Тільки я не можу твердити сего на певно. За послідні сотні тисяч літ у мене страшно ослабла пам'ять. Тепер я памятаю лиш про те, що відносить ся до моєї небесної дороги.

— Та й з моїм умом далеко не заїдеш. Але мені чогось страшно.

— Ти боїш ся тих, що сплять? — спитав місяць.

— Я не можу сього пояснити. Лиш я не можу дивитись на тих зайдів.

— То убий їх.

— Не сьмію, — сказав бик. Не сьмію сам один. Але, бути може, я найду когонебудь, хто мені допоможе.

— Роби, що хочеш! — крикнув місяць. — Для мене все те зовсім не робить різниці.

Сказавши се, він поплив дальше. А бик знова зачав жувати і думати, але не прийшов до жадного заключеня.

— Они заснули? — спитала вівця, довга морда котрої появилась поруч бика.

І нараз весь луг ожив.

Сюди прийшли всі звірята, що йшли за

Двоногими підчас їх подорожи через ліс. Ту були звірята, що в день спали а ночью ходили на лови, а також і такі, котрі шукали собі добичі при лучах сонця. Тепер ніхто з них не думав ні про лови, ні про спочинок. І ніхто не думав про те, щоби зробити другому шкоду. Лев і олень, вовк і вівця, кіт і миш, кінь, бик і багато інших, стояли в траві одно поруч другого. Орел сидів на вершку дерева проміж всякими дрібними лісовими птицями. Орангутан вигідно сів собі на одній із долішних галузій дерева і уплітав помаранчу. Курка стояла на пригорбку разом з лисицею; качка і гуска пливали по ріці, витягаючи шиї.

— Давайте, всі разом зробимо раду, — предложив лев.

— А ти ситий? — спитав бик.

— Розумієть ся, — відповів лев. Нині будемо жити всі в згоді і дружбі.

— Тоді я вношу предложенє, щоби сейчас убити тих двох чужосторонців, — заревів бик.

— Що се з тобою, — закричав лев. — Ти — такий уживчивий парень, пасеш ся собі на лузі і мухи не обидиш, а ту нараз став таким кровожадним?

— Я сам не можу собі того пояснити, — відповів бик. — Але я ясно відчуваю, що їх треба як найскорше убити. Они злі. От побачите: если ви не послухаєте моєї ради, ви потім пожалуєте.

Тоді до розмови вмшав ся кінь.

— Я годжу ся з биком. Смерть їм, смерть! І чим скорше, тим лучше.

— Убити їх! Убити! — закричали вівця, коза, олень, качка, гуска і курка.

— Як дивно! — сказав лев, здивовано погля-

даючи на окружених, — найспокійнійші і боязливі зьвірята хотять убити чужосторонців. Щож они вам зробили? Чому ви їх так боїтесь?

— Та, я так само як і бик, не можу собі того вяснити, — сказав кінь. — Але я почуваю, що ті два сотворіня для нас небезпечні. У мене від страху піджилки трясуть ся.

А бик сказав: — Коли я думаю про них, то мені здає ся, немов з мене здирають шкіру, немов зуби впивають ся в моє мясо.

— Мене морозить так, немовби з мене зрізали всю шерсть, — закричала вівця.

— Мені так погано, мовби мене піджарювали на огні і їли, — закричала гуска.

— І мені! — закричали качка і курка.

— Дивно! — філософував лев. — Ніколи я не чув чогось подібного і не розумію ваших чувств. Що можуть вам зробити чужосторонці? Ходять они собі голими, зідять ту яблуко, там помаранчу і не роблять нікому ніякого зла. Ходять собі на двох слабих ногах, хоть мають чотири, так, що ви можете бистрійше бігати чим они. Крім того, прецінь у вас є роги, кігті, зуби. Чожж вам бояти ся?

— Ох, пожалуеш ти еще колись своїх слів, — предсказував йому бик. — Сі нові зьвірята знищать нас всіх. І тобі грозить такаж сама небезпека, як і нам.

— Я не признаю жадної небезпеки і не лякаюсь нікого, — відповів гордо лев. — Так невже ніхто із вас не візьме під свою оборону сих чужосторонців?

Тоді до розмови вмішав ся орангутан:

— Єслиб они не належали до моєї родини, я згодивби ся з предложенем, щоби їх убити. Але, з другої сторони, знова таки якось ніяково

вихваляти свою рідню. Тому я скажу вам ось що: нехай они собі ходять, поки не умруть. Вони зовсім нешкідливі.

— Коли так, то й я скажу дещо в їх користь, — заговорила собака. — Моя лапа майже зовсім загоїла ся; крім того, мені здає ся, що они розумнійші від вас всіх, взятих разом. В вік не забуду їм того, що они мені зробили.

— Се правда, кузиночко, — сказав лев. — Ти приличне сотворіне, і відразу видко, що ти з порядної сімі. Я не думаю, щоби сі Двоногі були для нас небезпечними, і сам не доторкну ся їх пальцем. Боже мій... если я коли небудь стріну їх голодний, то, розуміє ся, що зїм їх. Се вже зовсім інше діло. Голод — се наш повелитель. Але сеї ночі я ситий і тому іду спати. Спокійної ночі, панове.

Після того ніхто не промовив ні слова. Звірята розійшлись так же тихо, як і прийшли.

Минула ніч; на сході заяснів день.

Нараз через луг гальопом пігнались бик, кінь, вівця і коза. За ними бігли з усьої сили, перевалюючись з ноги на ногу: качка, гуска і курка. На переді всіх був бик. Схиливши роги, він кинув ся до того місця, де спали Двоногі.

Але в тім моменті зірвала ся собака і грімко загавкала. Спавші Двоногі збудились і встали на ноги. Они стояли високі, випрямившись на весь ріст, з білими руками і ногами, з сьмілим взором, і сонце осьвітило їх від голови до ніг; їх вид так настрашив нападавших звірят, що они опрометю втікли туди, звідки прийшли.

— Спасибі тобі, друже — сказав Двоногий собаці, гласкаючи її по спині.

Його жена оглянула зранену лапу і милим

голосом почала розмовляти з собакою. Собака радісно лизала їм обидвом руки.

Відтак нові звір'ята викупались в ріці. Після того Двоногий виліз на найближшу яблоню, щоби нарвати з ньої яблук для себе і жени.

На дереві сидів орангутан і гриз яблуко.

— Забирай ся геть! — грізно закричав на нього Двоногий. — Запам'ятай собі, що се моє дерево! Посьмій тільки доторкнути ся на нім хоч одного яблука!

— Боже милостивий! — сказав орангутан. — Яким се ти тоном говориш до мене — до мене, котрий єще нині обороняв тебе, тоді, як всі прочі звір'ята були за тим, щоб тебе убити.

— Іди геть, погана малпо! — закричав Двоногий; він відломив галузь і так вперезав ньою орангутана, що той з ревом утік в ліс.

РОЗДІЛ II.

ПОБІЛЬШЕНЄ СІМІ.

Минали дні за днями.

В лісі йшла горяча робота, так в низу на землі, як і в горі у воздуху. Самиці сиділи на яйцях або кормили діточок, а самці вибивались із сил, щоби принести сімї корму. Кождий дбав про себе і не думав про сусіда, розумієть ся, если не мав наміру його з'їсти.

Нові звір'ята збудували собі мешканє на острові ріки. Они рішились на се ось чому.

Оноді лев стрінув ся з ними лице в лице на краю ліса. Так як і першого разу, він уступив ся з дороги, але при тім мимоходом глянув на них таким поглядом, що жена Двоногого похолола від страху.

— Той лев коли небудь з'їсть нас, — ска-

зала она. — Я тепер бою ся спати на лузі.

Тоді Двоногий вибрав для мешканя маленький островець і збудував собі хатину з галузок і трави. В день они бродили по річці, зривали лісові плоди, а в ночі спали в хатині. Прочі звірята поступенно привикли до них і лише деколи говорили про них. Тільки одна собака кожного раня прибігала на беріг ріки напроти острівця і гавканєм витала їх з добрим ранком. Та й орангутан еше не забув їх: він видумував про них всякі небелиці і розпускав їх всюди, де лише міг.

— Ну, кому цікаво слухати того? — сказав йому оноді на се олень. З тебе просто говорить родинна зависть.

Оноді ночью в нових звірят вродила ся дитина.

— У Двоногих побільшене сімі, — сказав воробець, котрий пхав свій ніс всюди і знав всі новости дня.

— Ні, я повинна подивитись на дитину, — сказала своїм музикальним голосом соловійка. — Чейже мої яйця не остигнуть за пять мінут.

— Лисиця вже побігла туди. Я, прецінь, можу оставити на минутку свої гусята, — сказала гуска. — В долині коло річки вже зібрав ся великий гурт.

Всі жінки звірят покинули своє хазяйство, щоби зложити візиту Двоногій, уродившій дитину. Двонога сиділа на траві перед хатиною і держала дитинку при груди. Двоногий сидів поруч ньої і їв помаранчу.

— Значить, і він такий самий, як всі прочі мужі, — сказала жена оленя.

— Є куди гірші мужі, — почала жалувати ся жена крета. — Тільки на хвилину не доглянеш,

а мій муж так і з'їсть дітей.

— Мушцини — се до нічого не спосібні бездільники! — сказала павучиха. — Я з'їла свого мужа, як лише положила яйця.

— Спаси нас від таких страшних історій! — сказала соловіїха. — Впрочім, по мойому, молодий батько мігби щонебудь засьпівати своїй жені. Так, бодай, мій муж робить.

— Погляньте на дитинку... яка она гарна! — закричала трощівка.

От, вигадала, так як який хробачок! — сказала жена оленя. — Не може навіть стояти на ногах. А воробець сказав, що він родився ще вчора о одинайцятій годині в ночі. Коли мойому оленятку було всього лише година після уродження, то оно вже весело скакало по лузі.

— І пощо то носити таку кришку на руках, — докірливо замітила кангуриха. — Єслиб се була моя дитина, она преспокійно сиділаб собі в мене в торбині, поки не навчилаб ся поступати так, як слід. Лише в тої бідної жєнщини, правдоподібно, нема торби.

— А дитина дивить ся очима, — сказала лисиця. — Мої діти сліпі через цілих девять днів.

— Ви не повинні забувати, що они—бідні люди, — відізвав ся орангутан. — Такій сімі не легко приходить ся, коли в ньої родить ся дитина. По моїй думці, поліція повиннаби забронити їм розмножати ся!

Але жена соловія різко виступила проти того.

— Ох, ні; дитятко таке миле, се скаже всяка мати. — Послухайте, пані Двонога: кормить його обовязково гусеницями. Від них оно буде таке повненьке.

— Ви в ночі кладіть ся на нього і грійте! — крикнула трощівка. — А то оно простудить ся.

— Не слухайте того, що вони вам говорять! — сказала жінка оленя. — Корміть його молоком і більше нічого; молоко дуже добре для маленьких. Посадіть його на траву нехай само бігає! Найлучше, як ви з дитинства привчіте його до самостійності.

Але жінка Двоногого не чула тої розмови, ні тих рад. Сіяючи щастем, вона сиділа, не спускаючи очей з свого дитяти. Наславши ся доволі молока, оно почало радісно пиццати і ворушити ніжками і ручками. Двоногий взяв його на руки, підняв високо у воздух і, усміхаючись, дивив ся на нього.

— І якеж миленьке у них дитятко! — сказала трошівка.

— Та оно ніби так, — відповіла жінка оленя, — лише родичі трохи вже за багато думають про себе. Вони не звертають на нас жадної уваги.

Але після мінати она всеж закричала: — Нічого, нічого, пані Двонога. Корміть його молоком; а если у вас не вистарчить, то приходіть до мене. Недавно у мене умерла дитинка і тому я можу зробити вам ту прислугу.

Відтак всі они поспішили до дому, боячись, щоби мужі не довідали ся, що они ту говорили собі всякі сплетні в кружку знакомих.

— Я піду принести кілька помаранч або яких небудь других овочів, — сказав Двоногий. — Ми з'їли вже всі овочі з найблизших дерев.

— Тільки вертай чимскорше, — сказала Двонога. — Ти знаєш, я не люблю оставатись сама в сім часі.

Двоногий перейшов через річку і пішов в ліс. Побродивши досить довгий час, він вернув ся, несучи в руках лише два малі овочі. Він розсердив ся тими невдачними пошукуваннями,

а жена — також не менше від нього, позаяк она була дуже голодна. Вони сиділи і радились одно з другим, чи не можна би дістати десь близько чого небудь до їдженя, бо з приходом вечера они бояли ся виходити з острова.

— Вчера вечером я бачив в ріці видру, — розказував Двоногий. — Она піймала велику рибу і з'їла її. Чи не вдалаб ся мені така штука?

— Попробуй! — згодила ся з ним жена. — Я хочу їсти, я страшно голодна.

Двоногий спустив ся знова в ріку і піймав руками великого щупака, спокійно плившого поуз нього і не підозрівавшого, що йому грозить небезпека. — Щупак же часто видів, як Двоногий ходив по ріці, не звертаючи на нього найменшої уваги. А тепер Двоногий викинув рибу на остров, де она стогнала, шукала воздуха і кричала що було сил!

— Гей... сюди... сюди... сторожа... допоможіть...

Відтак щупак заснув. Двоногий і його жена з'їли рибу, котра їм дуже подобалась.

— Принеси мені ще завтра таку рибку! — сказала Двонога до мужа. — Кажучи правду, яблока вже мені дуже надоїли.

Тому на другий день Двоногий знов пішов в ріку. Він дуже скоро побачив апетитну рибку, але в тім моменті, як він хотів її зловити, видра вихватила його добичу прямо із під його носа.

— Забирай ся геть із моєї ріки, злодійко! — закричав Двоногий і кинув ся за нею.

— Як ти сьмієш називати мене злодійкою?! — аж заворчала видра, вискаливши свої білі зуби. — Я думаю, що ріка — моя, позаяк я жила в ній скорше, чим ти прийшов.

Тоді Двоногий вийшов на сушу і принісши

кілька великих камінців, почав кидати їх на видру. Один камінь попав їй в морду, так, що з ньої полилась кров. Видра сховалась в свою криївку, а Двоногий, піймавши другу рибу, приніс її жені. Але коли в ночі видра знова вилізла з своєї криївки, она побачила, що на березі сидить орангутан; побачивши видру, він підізвав її до себе.

— Я все видів, — сказав він. — Я видів все з дерева і був свідком того, як він кинув на тебе каменем. Від твоєї крові почервоніла вода. Я також вже дістав від нього. Він сказав, що всі яблука належать до нього, і зігнав мене палкою з дерева; а мусиш знати, що він мій свояк!

— Колиб мені лише стрінуги його! — закричала видра, заскреготавши зубами. — Але щож, я дуже маленька.

— Підожди, буде і на нашій улиці празник! — відповів орангутан. — Ми ще з ним порухуємо ся.

РОЗДІЛ III.

КРОВ.

Сонце пекло, і земля була суха і тверда, як камінь.

На деревах і кущах поникли листочки, трава згоріла і пожовкла, так, що худоба лише де-не-де находила собі зелену пашу. Вода в ріці стояла так низько, що риби появились на міліні, а ручай вже давно висох. Звірята лежали в тіни, тяжко дихаючи. В многих місцях цвіти і звірята умирали. Двоногому з женою і дитиною жилось також не гаразд.

Лиш одна змья втішалась такою погодою. Она витягнулась напроти сонця на камени і при

знавала таке жите найзнаменитим.

— Сьвіти, сьвіти, любе сонечко! — кричала она. — Чим горячійше, тим лучше. Тільки тепер я почуваю, що я жию.

Але одної прекрасної днини упав дощ.

То не був такий дощ, від котрого можна була сховати ся, розпустивши парасоль або скривши ся в домі. Ні — вода хлинула із облаків з такою силою, що не видно було нічого, що діє ся під самим носом. Дощ лив як з відра з дня на день, так, що здавалось, будьтоби він ніколи не перестане падати. Він з грімким шумом барабанив по сухому листю і заглушував слова, так, що не можна було зрозуміти один другого. Ріка знова піднесла ся, ручай проснув ся, зажурчав і засьпівав так, як ще ніколи не сьпівав. Земля нагадувала пересохлий від спраги рот, котрий пє, пє і ніяк не може угасити спраги.

Всюди панувала радість.

Дерева випрямились, розпросторились і випустили нові галузки і листє, а із землі виповзла сьвіжа зелена травиця. Цьвіти знова випустили пупляшки, жаби заквакали так радісно, що їх було чути по всьому лісі, а риби весело випліскували своїми хвостами. Двоногий сидів з своєю сімєю коло порога хатини і радів разом з другими сотворінями.

А дощ все лив і лив.

Ріка виступила із берегів і Двоногому стало страшно, що його остров може бути затоплений філями води. Крім того, дощ протікав через дах хатини, так, що в середині не було ні одного сухого місця.

— Дитині холодно, — скаржила ся Двонога.

Они рішили забрати ся з острова; з великим трудом їм вдало ся перейти через ріку. Они йшли через залитий водою луг, несучи на пере-

міну дитину. Врешті они найшли дерево, котре могло послужити їм за приют. Они сплели віття, зробили дах, а отвори позатикали травою і мохом; в такий спосіб у них знова було приміщене.

— Сюди вода не підійме ся, — потішав муж.

— Але вода леть ся через дах, — нарікала його жена. — Дитині за холодно. Та й у мене і в тебе зуб на зуб не попадає.

— Ну, що, хіба я не казав вам сего? — ликував орангутан. — У них нема ні мішка, ні нічого тому подібного. Они умруть страшною смертю.

— Мадам Двонога! Ви би накормили свою дитину гусеницями, — сказала соловіїха. — Тоді она росла би лучше. Мої діточки тепер вже майже такого росту як я.

— Яж вам говорила, що треба було посадити його на землі нехай би він сам собою заопікував ся, — сказала жена оленя. — Тоді виріс би і без вас.

— Кладіть ся на вашу дитину, — радила, як і перше, трощівка. — Я так гріла своїх діточок.

Двонога нічого не відповіла на всі поради тільки з смутком гляділа она на свого хлопчика.

— Алеж бо та дитина дуже розпещена! — муркотіла жена їжа. — Пощади Господи... Що має бути, то не мине; а если вже обдаровуеш сьвіт діточками, то треба їх прилично виховувати. А той бовван все ще ссе... тьфу! Випоротиб його, як сидорову козу, та й вишвирнути з дому.

— Ті люди ніяк не хотять взяти ся за ум, — сказала жена оленя. — Як то они будуть жити? Ну, та щож? Що посієш, те й зіжнеш!

Відтак звірята пішли. Двоногі все ще си-

діли на дереві, тоді, як дощ все лив і лив, як з відра, а дитина плакала від холоду.

— Поглянь но на дурну вівцю онтам на лузі, — сказала жена. — Її добре в грубій шубі, а моя бідна дитинка лежить тут і мусить мерзнути.

Двоногий прекрасно чув її слова, але нічого не відповідав. Якусь хвилину він сидів мовчки на дереві, глибоко задумавшись. Відтак він зліз з нього, і все думав і думав, а дощ лив не перестаючи. Зверху доносився до нього плач його сінка, а в низу він бачив пасучу ся вівцю.

Двоногий встав і пішов до вівці. По дорозі він підняв з землі острій камінь і сховав його в руці. Він ішов тихо-тихо, дивлячись в бік, тому, щоби не настрашити вівцю. Відтак він нечайно кинув ся на ню.

— Мее! Мее! Сторожа! Поможіть.... Я умираю! — кричала вівця.

Двоногий ударив її каменем по лобі з такою силою, що она впала на землю. Опісля він задушив її руками, ухватив за шкіру і потащив труп до дерева, на котрім тепер була збудована його хатина.

Острим каменем він прорізавав шкіру і нігтями став здирати її з тіла. Його жена злізла з дерева і стала помагати йому. Для того, щоби діло йшло скорше, они послуговували ся зубами і усердно ними працювали; в середині роботи они зупинились і поглянули на себе веселими поглядами.

— Як смачно! — гукнув Двоногий.

— Пречудно! — відповіла жена. — Давай, віднесем нашій дитинці міх, а опісля будемо ще їсти.

Двоногий пив кров вівці і глибоко запхав зу-

би в мясо.

— Я ніколи єще не чув ся так сильним, як сьо годня! — сказав він. — Нехай приходить лев! Йому прийде ся мати діло зі мною!

Они стягнули з вівці шкіру і завинули в ню дитину, котра, загрівшись, вскорі заснула кріпким сном. Останки вівці они перенесли до свого жилища і їли там. Після кожного з'їденого кусника они почували себе щораз здоровійшими і сильнішими. Они не думали вже більше про холод і дощ, але радісно говорили про будуче.

— І я хочу мати таку шубу, — сказала жена.

— Будеш і ти мати, — відповів муж, обгризуючи кісточку. — Візьмем овечу, єсли не найдем другого звіряти, в котрого шкіра булаб мягча і теплійша, бо і мені хочеть ся шуби... То ді ми можем розтягнути під дахом овечу шкіру, щоби дощ не мочив нашого житла. Завтра я у бю ще кілька овець і принесу їх сюди.

— От наїмо ся! — ликувала жена.

— Розуміє ся, — відповів муж. — Ми будем їсти мясо кожної днини. Як гарно, що ми приду мали се, а то риби в ріці вже боять ся мене.

— Стережись, щоби з тобою не случилось щонебудь лихого, — сказала она.

— Я буду осторожний, — відповів муж. — Завтра рано я піду до ріки і назбираю там більше острого каміня на случай, колиб я згубив той, що є в мене. Знаєш що... Я привяжу такий острый камінь травою до кінця довгої галузи... розумієш? Тоді я зможу поцілити в вівцю і убити її скорше, чим підйду до ньої зовсім близько... Бо як звірята довідають ся, що я убив одно із них, они, розуміють ся, будуть мене бояти ся.

В тім часі, як они розмовляли між собою,

всі лісові звірята зібрались в лузі, — так як першої ночі після прибуття нових звірят.

— Двоногий убив вівцю! — кричав воробець і спішив з своєю новістю далше, не дивлячись на те, що дощ зовсім змочив і розтріпав його.

— Двоногий убив вівцю, бика і козу, — кричала ворона, тріпаючи мокрими крилами.

— Зажди! — закричав бик. — Я єще живий, хоч мушу тобі сказати, відчуваю, що стало ся щось страшного.

— Двоногий убив в лісі всі звірята!... Тепер він сидить в лузі і їсть льва! — шептала трощівка.

І всі звірята кинулись на луг, щоби довідати ся що стало ся. По середині зібравших ся звірят стояв лев, гордо піднісши голову.

— Що ту за шум і галас?

— Позвольте сказати! — крикнув орангутан, піднявши палець. — Я сидів на пальмі і все бачив. Се було страшно.

— Однак, ти лихий заступник! — сказав лев. — Ти понижаєш свою власну сімю.

— Яка ми рідня! Ми — сема вода на кислю, — заперечив орангутан. — Звертаю вашу увагу на те, що я з самого початку ясно і виразно скинув з себе всяку відвічальність за тих Двоногих, котрі, правду кажучи, лише компромітують нашу родину. — І так, я сидів на дереві і видів, як прибіг Двоногий, кинув ся на вівцю і задушив її. Відтак він потаскав нещасне сотворіне до дерева, на котрім він живе. Я прокрав ся за ним і побачив, як він розривав на кусні тіло вівці. Його жена помагала йому в тім, а відтак они обое посідали на дереві і їли.

— І се все? — спитав лев. — Я багато овець зжер в своїм житю, хоч, по моїй думці, мясо оленя смачнійше! Чому ж і Двоногий не має пра-

ва з'їсти кусень мяса, єсли йому того хоче ся.

— Позвольте мені зробити замітку, — почав бик, — я хотїв би пригадати вам про те, що я говорив минушого разу. Тобі, льве, добре так розважати, тому, що Двоногий не може зробити тобі жадної шкоди. А нас він з'їсть. Але всеж і тобі здалоб ся вистерігати ся, позаяк він може стати небезпечним конкурентом; уяви собі, у нього вродить ся много дітий і они поїдять всіх овець!

— Ну, але биків всіх він не переїсть, — сьміючись, сказав лев, і його страшні зуби блиснули.

— Се сьвята правда, — відповів бик, боязливо відступаючи від льва. — Але коли Двоногий раз попробував крови, прийде черга і на биків. Він, видко, страшно пажерливий. Впрочім, крім нього, є еще много других, котрі мають охоту мене з'їсти.

— Гм! — заворчав лев. — В тім є трохи правди. Тільки не люблю я того боязливого хниканя... Треба буде поговорити з тим парнем! Лев пішов до Двоногого, а орангутан біг підскакуючи поперед нього і не перестаючи кричав:

— Сюди!.. Сюди!..

Врешті лев опинив ся під деревом, на котрім жив Двоногий. Всі прочі лісові зьвірята йшли за львом і тепер стояли також ту, затаївши віддих і не спускаючи очий з льва.

— Двоногий! — зеревів лев своїм могучим голосом, загремівшим як грім, так що всі зьвірі зі страху збились в одну купу. Лев махав хвостом і поглядав на дерево. Там все було тихо. Лев заревів другий раз, але ніхто не відповідав йому.

— От безличність! — кричав на все горло орангутан.

— Може бути, що они умерли, — сказав со-

ловій. — Може бути, що они обілись вівці.

— Умирають не від того, що за багато їди, а від того, що її за мало, — захрюкала свиня, котра весь час рила мордою землю в надії, що найде щось їдомого.

Тоді лев заревів третій раз; його рев був так могучий, що маленький чижик упав з галузки — прямо в пащу змії, котра проковтнула його так быстро, що він не вспів навіть писнути. Тому ніхто й не довідав ся про сей випадок.

І ось на верху дерева з'явив ся Двоногий.

Наївшись до сита вівці, він заснув кріпким, спокійним сном і тому був дуже роз'ярений, що його пробудили.

— Хто сьміє трівожити мене, коли я сплю? — закричав він.

— Я... лев.

— Лев... цар звірів, — перебиваючи одно другого з поважанем залепетіли всі звірята.

— В своїм домі я сам цар, — закричав Двоногий. — Геть звідсіля! Я хочу спати.

— Він повстає проти льва... він збожеволів... він переплатить за се житєм! — закричали звірята.

А Двоногий ухватив кість з бедра вівці, прицілив ся і з уської сили кинув ньою в льва. Кість попала львови прямо в лоб. Лев заревів страшним голосом, і всі звірята в страху побігли з луга. Проміж ними, не перестаючи ревіти, біг — їх цар.

Двоногий знова положив ся спокійно спати і спав до рана.

Пробудившись і злізши з дерева, він побачив на землі собаку, глодавшу ту кість, котру він кинув в льва. Собака виляла хвостом, і Двоногий дав їй другу кістку.

— Хочеш бути моїм слугою і другом? — спи-

тав Двоногий собаку.

— Так, — відповіла собака. — Ти відносився до мене лучше, чим другі, ти сильнійший і мудрійший від других.

— Прекрасно! Будь моїм сторожем, помагай мені на ловах і будь завсїгди зі мною.

РОЗДІЛ IV.

ЧАС ПРОХОДИТЬ.

Період дощів скінчився і сонце знова стало панувати над землею. І знова почався період дощів, а відтак опять засіяло сонце, і так далше, і так далше, і оба ті періоди вічно змінювали один другого.

Сїмя Двоногого мала тепер нове житло, лучше, чим хатина з листя на острівці або приміщенє на яблоні. Се була печера в скалі, найдена Двоногим. В ній було холодно в гарячий час року і тепло в часі зимна; в ній можна було скрити ся від дощу, а ночью, або в случаю небезпеки, вхід до ньої можна було завалити каменем. Двоногий вистелив ту печеру шкірами звїрят, стїни вкрив мохом і тепер сидїв з сїмею і собакою в привітливім мешканю.

Роботи в нього було по горло, бо сїмя його по більшилась. В нього було тепер трое дітий; они прегарно росли і розвивались, і кождий з них їв за трох. — Але Двоногому приходилось дуже стеречи ся після тої ночи, коли він кинув костію в льва. Царя звїрів він зробив собі ворогом і майже всі лісові звїрята відносились до нього крайно неприязно. До того они мали свої причини, бо Двоногий став могучим мисливцем, нічим не уступаючим львови.

В печері він мав дві великих списи і одну

трохи меншу, котрою вже навчив ся орудувати його старший син. Они не підкрадали ся тайком до добичі, як се робили лев і другі звірята. Собака виганяла жертву їм на стрічу, а они кидали в ню спису і убивали.

— Він вміє полювати краще від мене, — сказав оноді вечером лев до своєї супруги. — Сьогодні він убив списою молодого оленя, котрого я намітив для себе.

— Чомуж ти, в такім случаю, не взяв його? — спитала львиця.

— Я підкрадав ся до оленя, сховавшись в високій траві. Але не успів я еще скочити, як той хирляк Двоногий вже положив його. Списа попала в шию оленя, і він упав мертвий.

— Чомуж ти не відобрав добичі в того безсовісного Двоногого? — розпитувала она.

— У нього в руці була еще друга списа, а його хлопчик також мав спису. Не знаю, що то за списи. Всякий, в кого они попадають, падає на землю і умирає.

— Значить, ти бояв ся Двоногого? — крикнула она. — Він — цар в лісі, а не ти! Єсли твій син такий же боягуз як ти, то нам прийшов кінець!

Лев нічого не відповідав, тільки дивив ся в далечінь своїми жовтими очима.

Перед досвітком він прокрав ся в кущі, що росли перед печерою Двоногого і став наглядати; він ждав терпеливо тої мінати, коли відсуне ся камінь, закривавший вхід до печери. Як тільки зійшло сонце, хтось став відсувати камінь. Лев приготував ся скочити. Обезумівши від люто-сти, він скочив на першого виходившого з печери, ударив його своєю могутчою лапою і одним скоком затаскав його в кущі.

Роздираючий душу крик заставив Двоногого підійти до входу до печери. Він стояв, тримаючи по списі в кожній руці. Лев побачив, що він убив не свого ворога, лише одного з його синів. Він відійшов від трупа і знова приготував ся скочити. Але Двоногий вже запримітив його. Він пустив в нього одну спису, але не попав; пустив другу, — але лев вже втік.

Гірко плачучи і ридаючи, Двоногий і його жена, внесли труп своєї дитини до печери. А лев, перенятий страхом, біг через ліс. Де він лише не появив ся, звірята в страху втікали від нього.

— Лев втікає від Двоногого, — оповіщав воробець, старавший ся донести всім в лісі ту новину.

Вістка та бистро розносила ся по лісі, прибираючи все більші і більші розміри.

— Двоногий поранив льва своєю списою! — кричала ворона.

— Двоногий убив льва а тепер уряджує польоване на львицю! — пищала миш.

А лев втікав великими скоками.

Він перебіг мимо свого житла, не сьміючи більше глянути в очи своїй супрузі. Аж пізно вечером він вернув ся до дому.

— Ти еще живий?—насьмішливо спитала його львиця. — Цілий ліс уважає тебе вбитим. Ну, а що з Двоногим?

— Я убив одно, із його дітей, — сердито відповів лев.

— А яка з сього користь? — спитала львиця.

Замість відповіди він дав їй таку пощоччину, якої она еще ніколи не дістала; відтак він положив ся і неповорушно вдивляв ся в воздух своїми жовтими очима.

Але лісові звірята ніяк не могли успокоїтись

і весь час перешептувались проміж собою.

— Лев боїть ся... Лев втікає від Двоногого...

— Ну, ось бачите, я-ж вам се говорив! — сказав бик. — Нам треба було відразу убити його.

— Так, так, — зітхнув кінь. — Ах, колиб був лев тоді послухав нас.

— Так, так, — закричали гуска, качка і курка.

Лиш орангутан ходив з далека по лісі і думав.

— А мій двоюродний брат зовсім не такий дурний, як я думав! — говорив він сам до себе. — Чому ж би і мені не піти та не зробити того, що й він. Прецінь я так подібний до нього, а під богатьома зглядами я стою висше від нього, для того я зможу устроїти ся остаточно, так само добре, як він.

І орангутан взявши костур, попробував ходити, випрямившись на весь ріст, так як ходить Двоногий. Йому се вдало ся і він кинув ся на звірят. Піднявши костур, він закричав грімким голосом і випулив страшно очи. Але він не настрашив звірят; они обступили його і стали з нього насміхати ся. Лисиця вирвала у нього костур, олень штовхнув його рогами в спину, воробець напаскудив йому на голову, і звірята, так розігрались, так розшаліли, що орангутанови не оставалось нічого іншого, як втічи від них і скрити ся в гущавині кущів.

Слідуючого ранку звірята були заінтересовані другим видовищем.

Они побачили, що Двоногий відніс труп свого сина в ліс і положив на нього високу купу каменя. Жена Двоногого зривала самі найкращі цвіти і клала їх на каміне.

— Чи бачили ви що-небудь подібного? —

заговорив соловій. — Єсли хтонебудь із нас умирає, він там і лежить, де впав, або де вспів дібрати ся. А з дитиною Двоногого поступають, як з важною особою. Я не знаю, де мої живі діти, що вилупили ся минувшого року, не говорячи вже про те бідне пташеня, що випало з гнізда і погисло.

— От побачите, що буде єще гірше! — сказав бик.

Віщованє бика сповнило ся. В тиждень пізнійше случилось щось такого, що зворушило лісові звірята більше, чим все те, що случилось дотепер.

Двонога побачила на дереві пречудну райську птицю.

— Які гарні ті пера! — крикнула она. — Ними можна би було прикрасити голову.

І Двоногий, котрий хотів чим-небудь потішити свою жену після смерти дитини, взяв спису, пішов в ліс і за якийсь час вернув ся з убитою райською птицею. Двонога вирвала із ньої пера і повтикала собі в волосє. Обое они одушевлялись тою пречудною прикрасою.

— Ні, се вже занадто гупо! — крикнув соловій. — Він убиває птицю лиш для того, щоби прикрасити свою жену перами. Справді, тепер треба тільки тішити ся, що я сірий і негарний з вигляду.

В супроводі величезної стаї, вдова райської птиці прилетіла зі скаргою до льва.

— Нові звірята убилі мого мужа, і ось я тепер вдова з чотирома холодними яйцями. Єслиб я лишила ся сидіти на них, я вмерла би з голоду, бо мій кормитель убитий. Я вилетіла з гнізда, щоби найти собі хоч трохи їди, а вернувши до дому, я застала свої яйця остиглими і мертвими, — я домагаю ся мести і покараня

убійника!

— Щож мені на се сказати тобі? — промовив лев. — В лісі, чейже, так багато вдів. Коли я голодний і убиваю звіря, то я також не питаю, чи є в нього дома жена і діти.

— Так, але прецінь Двоногий зробив се не тому, що він хотів їсти, — сказала райська птиця. — Він хотів дістати для своєї жени прикрасу до волося.

— Так щож йому робити, коли жена його того захотіла? — відповів лев. — Не сварити-ж ся йому з нього із за того.

Дехто з звірят засьміяв ся. Але більшість покивала головами і подумала, що се не добрий жарт, не лицюючий цареві звірів.

Слідуючими днями в лісі тільки й було розмови, що про Двоногого. Кожде звіря скаржилось на нього.

— Недавно він взяв у мене ціле гніздо з сімнайцятьма тільки що знесеними яйцями, — сказала курка.

— З ріки щезли всі риби, — пищала видра. — Та ще й дістаєш від нього штовханці.

— Не можна спокійно попастись на лузі, — скаржив ся олень.

— Ніхто нас не оборонить, — сумно бляєла вівця.

РОЗДІЛ V.

ДВОНОГИЙ РОЗШИРЮЄ СВОЄ ПОСІДАНЕ.

Двоногий сидів коло порога своєї печери і думав. Коло його ніг лежала собака. В печері жена Двоногого приготувала їду.

Двоногий був в поганім настрою духа, позаяк йому не пощастилось на польованю.

Вчора, бродячи по лісі, він не здивав жадної дичини, та й нині не було лучше.

Звірята почали страшно боятися його. Вистарчило їм здалека побачити свого ворога зі списом, щоб всі вони повтікали. Вони знали вже час, коли він виходить на лови і ховались від нього, або розставляли сторожів, котрі, побачивши приближаючу собаку або Двоногого, давали голосні перестерігаючі сигнали. Близько печери не видко було більше ні оленя, ні бика, ні вівці, ні кози. Дуже рідко коли яке-небудь звіря паслося на лузі. Всі вони ховались в гушавині ліса, куди не міг дістатися Двоногий. Він не дуже любив там полювати, тому, що боявся, що лев може убити його із засідки.

— Не везе нам, Дружок — сказав він собаці. — Треба видумати щось нового.

І він почав обточувати свої ножі і сокири, пороблені з кременя. Відтак жена його принесла сніданє, що складалося лише з яблук і орехів; навіть риба не появлялася більше на столі Двоногого, бо риби, зобачивши його образ в воді, сейчас счезали.

— Послухай! — нечаяно заговорив Двоногий, — прецінь буде богато простійше, если я зловлю дві вівці і ми будемо держати їх у себе в печері. У них вродяться ягнята, котрі ми зможемо заколотити, і мені не потрібно буде завжди ходити на польованє.

Жені дуже подобалася його думка і в часі їхньої тої розмови, його настрої замітно поправився. Він сплїв довгий шнур із вусиків рости́н і, взявши спису, пішов на лови разом з двома своїми синами і собакою.

Довго скрадав він попід край ліса і, вкінці, побачив вівцю, що паслася з двома ягнятами на лузі. Він поповз до ньої на руках і ногах,

приказавши Дружкови сидіти тихо. Приблизившись до ньої, він кинув арканом так спритно, що він обвив ся довкруги шиї вівці. Вівця жалібно запищала, але аркан цупко держав її і все стягав ся і стягав ся. Двоногий з радістю потаскав вівцю до себе, а маленькі ягнята, не знаючи, що їм робити поплелись за ньою.

Прийшовши до дому, Двоногий привязав вівцю до дерева, що росло перед печерою. Одно ягня убили і з'їла ціла сім'я, а друге оставили живим. Діти Двоногого бігали на луг і приносили цілі оберемки трави, а вівця їла і кормила своє ягнятко.

— Ти мене також з'їси? — спитала вівця, коли Двоногий сидів вечером з сім'єю коло печери і любував ся ділом своїх рук.

— Ні, — відповів він. — Я оставлю тебе в себе, ти будеш мені такоюж слугою, як собака. Завтра я зловлю твого мужа. Тоді ти приведеш мені багато ягнят; декотрі ми з'їмо, а прочі оставимо, щоб жили; взагалі зробимо, як нам вигіднійше.

— Ти вбив мою сетру і здер з ньої шкіру, — жалувалась вівця.

— Тепер вже я не такий дурак — відповів Двоногий. — От побачиш.

Двонога підійшла до вівці і разом з мужем почала зрізувати з ньої шерсть ножем. Вівця опиралась і пищала, але Двоногий держав її сильно; а що она була привязана, то всі її крики нічого її не помогли.

— Коли настане час дощів, я буду дуже мерзнути, — жалувала ся вівця.

— Коли буде холодно, — відповів Двоногий — я візьму тебе в печеру. Твоя шерсть потрібна мені на те, щоби з ньої зробити нам одяжу. Тобі нема жадного змислу противити ся, если

ти будеш мене слухати, тобі буде у мене так добре, як ще ніколи не було.

Вночі, коли Двоногий заснув, вівця стояла і все думала і думала. Аж ту із кущів появилась голова бика, відтак показався олень, кінь, коза і багато других звірят.

— Що се ще приплило до голови нашому ворогови? — спитав бик. — Воробець говорив, будьто Двоногий прив'язав тебе і остриг тобі шерсть?

— Воробець не збрехав! — відповіла вівця. — Глянь, яка я гола. Моє ягня він з'їв, а завтра хоче зловити мого мужа. Правда, він нарвав мені трави, так що я ситісінька.

— Срашно! — закричав бик. — Впрочім, правду кажучи, ми й не очікували від нього нічого другого. А ти не можеш вирватись?

— Я вже пробувала, — сказала вівця, — але нічо з того. Чим сильнійше я рвуся, тим цупкійше затягаєся петля довкруги моєї шиї. Я зловлена і останусь в полоні.

— Рабство гірше смерти, — сказав вовк. — Я хочу зробити прислугу твоїй другій дитині і длятого з'їм її.

Вмиг ока він кинувся на ягнятко і прогриз йому шию. Вівця запищала. Двоногий проснувся і вийшов з печері, а всі звірята розбіглись.

— Ти, здається, спав Дружок, — сказав він до собаки. — Завтра треба буде устроїти так, щоб се не повторялось... ще того бракувало, щоб я ловив овець і годував ними вовка.

На другий день він найшов раду.

Він пішов з синами в ліс, там вони зрубали сокирами кілька дерев і зробили з них острі палі; набравши їх достаточне число, вони вбили їх в землю кругом перед хатиною. Між палями

они повплітали віття, — коли сонце зайшло, они мали вже готову сталу і сильну загороду, через котру вовк не міг перескочити. За ту загороду они загнали вівцю.

Після двох днів Двоногий зловив арканом барана. Продовжаючи свої лови, він в короткім часі зловив корову, бика і теля. Загорода okazała-ся занадто тісною і прийшло ся побудувати більше простору. Вся сімя ходила рвати траву і все не ставало. Звірята, заперті в загороді, ревіли.

Ночами они розмовляли проміж собою.

— Знаєте, — говорила вівця, — кажучи правду, жите ту в децім краще. Там, на лузі, ми завсїгди находились під страхом смерти; нам загрожав і лев, і вовк, і змия, і орел, не говорячи вже про самого Двоногого.

— Та оно ніби так, — відповіла корова. — Але мені страшно неприємно, коли жена Двоногого тягне мене за вімя. І я боюсь, що одного прекрасного дня они заріжуть мене, так як зарізали других звірят. Нас ту вже занадто богато.

В тім часі, як великі і благородні звірята були охвачені страхом, дрібні і низші звірята були в прекраснім настрою і навіть насьміхались над страхом своїх більших братів.

— А нам то що до того? — кричала муха. — Нехай собі великі звірята пожирають одно другого, скільки їм хоче ся. Я лично хочу сказати, що Двоногий подобає ся мені більше чим соловій.

— Ніхто тепер не може бути певним свого безпеченства, — брєніла пчола. — Вчєра він украв у мене мід.

— Так, — вмїшав ся до розмови дощевий червак. — От трєтого дня він зловив мого рі-

дного брата і посадив його на гачок до удочки а відтак зловив на ню окуня.

РОЗДІЛ VI.

ДВОНОГИЙ ПЕРЕСЕЛЮЄ СЯ.

Двоногому приходилось все труднійше і труднійше діставати траву для множества звірят, котрі жили в його загороді.

Він і його сімя давно вже стяли всю траву, що росла близько печери. Щоби нарвати трави, їм приходилось тепер іти досить далеко від дому, та й нести її до дому було не легко.

— Знаєш, нам треба пересилити ся на інше місце, — сказав Двоногий своїй жені. — Если трава не хоче підійти до нас, то ми підійдемо до ньої. Підемо опять на луг. Уткай нам шатро із шерсти; відтак ми зберемо всі шкіри, які у нас є, повбиваємо палі в землю і повісимо на них шкіри. Так нам буде добре. А звірята можуть пасти ся на лузі перед шатром.

— Ну, а що буде, коли они з'їдять там всю траву? — спитала жена.

— Тоді ми перенесемось на другий найблизший луг, — відповів Двоногий. — Зложимо шатро, положимо бикови на спину і поїдемо дальше.

— Щоби звірята не втікли від нас!

— Дружок поможе мені стеречи їх, та й наші хлопчики будуть наглядати за ними. Тоді все буде добре. Звірята вже знають нас і привикли до того, що ми їх гладимо. От побачиш, що они скоро будуть освоєні.

— Слідуючого ранку Двоногі розламували загороду.

— Чи не хоче він випустити нас на свободу?

— сказала корова.

— Я не хочу іти на луг, — заблеяла вівця і почала плакати. — Мої ноги стали не такими спосібними до бігу, як раньше; я не можу вже так бистро бігати. Я виджу слабше, чим давнійше, а мій нюх майже зовсім притупив ся. Я так довго не розвивала своїх змислів. Я останусь у Двоногого і буду їсти корм із його рук.

— Ти стала рабинею, — сказав бик, — і ти не варт того, щоби бути на свободі. Єслиб мені трафила ся нагода, я би сейчас втік. Вчера він убив моє телятко. Того я не забуду йому ніколи.

— Ну, нехай згине одно або двоє дітий, нехай і я сама умру — все одно, нічого іншого нема що очікувати! — заблеяла вівця.

— Рабська душа! — з призирством пробормотів бик.

Тимчасом Двоногий розломав загороду, а його жена зібрала всі річи. На бика навалили стільки річий, скільки він міг нести. Решту річий понесли самі Двоногі. Таким способом, они вибрались в дорогу.

— Сповняє ся моє прочутє, — сказала корова, ізнемагавша під непривичним для ньої тягарем. — Я відчуваю страшну втому в бедрах і ногах.

І коли Двоногі підійшли до того місця, де починав ся луг, корова нараз скинула все що несла і гальопом пігнала від них а за ньою побіг і бик. Дружок побіг за ними, але они обернулись і так сильно штовхнули його рогами, що він аж підніс хвіст. Двоногий кинув за ними списою, але невдачно.

— Подождіть, буде і на нашій улиці празник! — сказав він. — Завтра я вас знова зловлю. А тепер роскинем шатро і будемо приміщувати ся.

Они роскинули шатро на невеличкім пригорбку, звідки було видко увесь луг. У підніжя горба журчало жерело. Дружок вигнав вівцю на луг, а потім пригнав її до дому. Двоногий зловив курку, гуся і качку та попідтинав їм крила так, що они не могли полетіти. Постепенно у нього нагромадилось много кіз, овець і дробу. А коли звірята зіли в тім місци всю траву, він зібрав шатро і перейшов на другий луг. Так поступав він завсїгди, коли звірятам не ставало їди. Правдоподібно він зовсім забув про корову, але якось оноді жена пригадала йому про ню.

— Знаєш, здадоб ся знова піймати корову, — сказала она. — Мені хоче ся її молока. Крім того, мені і дітям потрібні сандали із телячої шкіри.

Тоді Двоногий взяв спису і аркан і пішов шукати за коровою. По хвилині він побачив її з далека. Але она також побачила його і почала втікати зі всїх сил. Стоявший недалеко кінь, насмішливо глянув на Двоногого і сказав:

— Ти певно хотївби мати мої чотири бистрі ноги.

— Розуміє ся, — відповів притакуючо Двоногий.

— Як то добре мати щось такого, чого в тебе нема, — насміхав ся кінь. — А то ти і так представляєш себе паном ліса.

Двоногий нічого на се не відповів; аркан у нього був на поготові. Нараз він закинув його коневі на шию. Кінь підняв ся на задні ноги і почав скакати, дико випуливши очи. Але з кождим його рухом аркан все тіснійше і тіснійше обвивав його шию, а Двоногий не випускав з рук шнура, хоч кінь волочив його землі. Він так сильно обмотав шнур довкруги руки, що

він вів ся в тіло і з руки закапала кров.

В кінці кінців, кінь вибив ся із сил. Трясучись на всьому тілі, він остановив ся. У нього з рота текла піна.

— Чого ти хочеш від мене? — закричав він. — Моє мясо і молоко не смачні; шерсти, котруб ти міг остричи, на мені нема.

— Позич мені своїх чотирох ніг, — відповів Двоногий, — ти сам ними хвалив ся. Гей! Стій спокійно!... Єсли будеш послушний, я не зроблю тобі нічого лихого.

При тих словах він обмотував шнур довкруги своєї руки, підходячи все ближше і ближше до коня; він погладив вкритого піною коня і нараз, ухватившись за його гриву, вискочив йому на спину. Кінь став дуба, високо підкинув в воздух задні ноги, і всіляко пробував скинути з себе наїздника. Але Двоногий сильно ухватив ся за шнур і гриву, тісно стиснув ногами боки коня і всидів на ньому, хоч се коштувало його великі з'усилля. Кінь поступенно успокоювався, а Двоногий попліскував його по шії.

— Ну а тепер зловимо корову!

Він потиснув пятами в боки коня і вдарив його. Смертельним гальопом поніс ся він по лузі. Корова не лише, що не пробувала втікати, але стала і не зводячи очий дивилась на чудне видовище, котре она побачила, немовби оніміла зі здивованя. Скорше чим она спамятала ся, у ньої на шії був вже аркан, і Двоногий гордо поскакав з своєю добичею до дому.

Доїхавши до шатра, він скочив з коня, погладив його по спині і подякував йому, не проявляючи однак жадного наміру зняти аркан з його шії.

— Хібаж ти не пустиш мене? — спитав кінь.

— Ні, — відповів Двоногий. — Але я предло-

жу тобі щось кращого. Ти будеш пити з криниці і їсти саму найбільше сочисту траву, яку ти колинебудь їв. Відтак ти повинен успокоїти ся і не забувати про се, що ти тепер мій слуга і можеш безжурно прожити останок твоїх днів, если тільки будеш вірний, послушний і будеш охотно виконувати ту роботу, котру я тебе заставляю робити.

Відтак він погодував коня і привязав його до дверей шатра. Поруч нього до кілка була привязана корова.

— Чи не втічб нам? — прошептав кінь, коли настала ніч і Двоногий заснув.

— Ні, — відповіла корова, похитавши головою! — Я більше вже не побіжу. Нехай буде, що буде. Страх мене огорнув, коли я побачила, що він сидів на твоїй спині. Він — наш пан і ніхто не може супротивляти ся йому.

А воробець літав на своїх бистрих крилах по лісі.

— Двоногий зловив коня... Він сидить верхом на його спині... він привязав його до свого шатра... Кінь став слугою Двоногого.

— Ти чув, що говорять? — спитала львиця свого мужа. — Невже і ти повезеш його на своїй спині, коли він буде полювати?

Лев грізно заревів і закричав:

— Нехай лише прийде!

— Він буде обережний! — насмішливо сказала львиця. — А ти боягузе вступиш ся йому з дороги.

Лев положив голову на лапи і не сказав ні слова. Важкі думки роїлись в його голові.

РОЗДІЛ VII. ДВОНОГИЙ СІЄ.

Двоногий переходив з своїм стадом з одного луга на другий.

Його стадо з кожним роком все побільшало ся. Збільшала ся і сім'я Двоногого. Двонога обдарувала свого мужа сімома синами і сімома дочками і всі вони росли та помагали в хазяйстві і коло худоби.

Звірята призвичаїлись служити Двоногому і були вдоволені і веселі.

Кінь возив Двоногого на лови, а коли він розбирав своє шатро і переносив ся на нові пасовища, він кроком ішов разом з ним. Він ішов на його зазив, і ні він ані ніхто другий з звірят не думав серіозно про втечу, так що Дружкови не трудно було стеречи їх.

Розумієть ся, що в них часом пробуджувала ся жадоба свободи. Се случало ся особливо тоді, коли вони розмовляли з дикими звірятами. Але відтак желанє вирвати ся на волю знова погасало в них.

Одного разу ночью в періоді дощу олень підійшов до піддаша збудованого Двоногим для охорони своїх звірят.

— Ви добре забезпечені від дощу, — сказав олень, з завистю поглянувши на них.

— Так, — відповіла вівця. — Тепер нам лучше чим в попереднім часі, коли в часі дощу приходило ся спасати ся під деревом і все таки промокати до шкіу костий.

— Се правда, — сказав бик. — І в спеку ту також дуже приємно, бо Двоногий годує нас гарною їдою, котру він збирає для нас, підчас коли раньше із-за одної травиці приходилосьь

оббігати луги.

— Мені здавало ся, що наоборот, ви самі повинні дбати про себе, — сказав олень. — Я сам видів, як ви працювали на вашого пана, вибиваючись із всіх сил.

— В сім житю нічого не можна дістати даром, — пояснив кінь. — Впрочім, я не опрокидую того, що мої прочутя сповнились. Мою поясницю таки добре ломить після нинішної роботи.

— Та й мені не лучше, — вмішалась в розмову корова. Качка, гуска і курка potwierдили теж саме. Лише вівця похитала своєю товстою головою, не перестаючи проворно жувати.

— Тепер я вже не знаю, що я прочувала, — з видом вдоволення заблеяла она. — Мені ту добре і баста!

— Ви чого ту ворчите?! — закричав нараз Дружок, що стеріг звір'ят і спав дуже чутко, — закликати хазяїна?

Олень злякано відскочив від шатра, а кінь сказав:

— Ні, не треба. Він сам богато працював в день і так само втомив ся як і ми. Не добре його непокоїти.

Після того серед звір'ят все стихло.

Але Двоногий не спав в своїм шатрі.

Він сидів і все думав і думав. Його жена також не спала, бо її занимали тіж самі думки, що і мужа.

— Мені надоїло бродити з місця на місце, — сказав він нарешті. — Ми вже не молоді, сімя у нас велика і часами я стаю дуже втомлений від роботи.

— І я не меньше, — притакувала йому жена. — Але ту вже нічим не поможеш. Ми приневолені переходити з місця на місце для того, щоби

наші звір'ята мали що їсти.

Двоногий не зараз її відповів.

Він встав, вийшов на дощ, подивився до своїх звірят і знова вернув до шатра. Десь заревів лев.

— Ти чув? — спитала жена.

Двоногий кивнув її головою.

По якійсь хвилині він заговорив: — Послухай, звідки береся трава?

— Ти се знаєш так добре, як і я, — відповіла она. — Прецінь ми часто говорили про те, що трава кидає на землю свої сімена і що коли впаде дощ, они ростуть між старою увявшою травою.

— Зовсім правильно! А чомуж би нам не збирати сімен і не сіяти їх? Єсли ми зберемо всю стару траву і візьмемо насіне того рода трави, що її звір'ята найбільше люблять, то ми зможемо добитись того, щоби трава росла далеко густійше. Тоді ми зможемо зібрати знова сімена і знова сіяти і цілими роками жити на однім і тім самім місци.

— Ах, колиб ми тільки могли се зробити! — сказала Двонога і заплескала в долоні.

— А чомуж би нам того не зробити? Єсли нам се вдасться, то ми збудуємо тревалий дім для себе і для наших звірят. Я увірений, що при певнім терпіню і витревалости, ми зможемо повалити нашими камінними топорами і найгрубші дерева. Як тільки дощ перестане, я піду пошукати місця, де ми зможем побудувати ся і прожити останок наших днів.

Після тижня небо знова прояснилось. Двоногий скочив на коня, попрощався з сімею і сказав, що він верне до дому аж тоді, коли найде, що йому потрібно. І дійсно, він вернув ся аж за два дни перед вечером і приказав сімі

зібрати на завтра рано всі річи і іти за ним.

Коли його сімя дійшла до того місця, котре він вибрав, всі признали те, що його вибір дуже вдачний.

Земля була гарна і обіцяла обильний урожай — так сьвіжі і гарні були на ній ріжні рослини. З одної сторони великого отвертого поля тягнув ся ліс, з другої — луг, притикаючий до великого озера, в котрім весело плюскались риби. Далеко гень за озером синіли гори, пестивші око своєю красотою і викликувавші в глядачеві чудові образи. На самім краю ліса піднимав ся пригорбок, у підніжя котрого протікав ручай. Він впадав в ріку, вужовато пробігавшу через луг, а ріка впадала в озеро.

І поле і луг були переповнені всякими травами і цвітами.

Ту був мак, великий і на причуд гарний. Ту були дзвіночки і морква, повій і васильок, чортополох і щавиця, фіялки і много, много других цвітів. Всі они росли і розповсюджувались так, як хотіли, позаяк ту они були панамі.

— Ось ту ми будем жити, — сказав Двоногий. — На горбі ми збудуємо великий трівкий дім і стайні для зьвірят і високу загороду для охорони від наших ворогів. Так зараз і візьмемось до роботи! Як буде збудований дім, то ви здивуетесь!

І він з синами взяв ся до рубаня дерев.

Терпеливо працювали они з дня на день; але для того, щоби покорити могучі дерева, прийшлось дуже много попрацювати камінною сокирою. Страшна вістка рознесла ся по лісі, яку дерева передавали одно другому.

— Що се?.. Чого йому від нас потрібно?.. Чому і за що ми умираємо? — перешептувались дерева.

Але, Двоногий і його сини нічого не слухали і нічого їм не відповідали. Вони працювали без втоми до тої пори, доки не добились до своєї ціли. Тоді вони збудували на горбі великий дім із сильного дерева і єще два-три будинки, — стайні для звірят і якесь ще велике приміщення; для кого оно було — Двоногий не говорив.

Всі отвори і щілини в домі були заткані мохом. Довкруги будинків поставлено пліт зроблений із стовпів переплетених віттям, так що повстала висока стіна, представляюча собою прекрасну охорону від ворогів

Коли все те було готове, Двоногий попросив свою жену сшити мішок із шкіри для себе і для кожного члена сім'ї. Відтак всі вони пішли на луг і почали збирати в мішки всякі трави, котрі они хотіли посіяти.

— Не візьмеш ти трохи і моїх сімен? — спитав мак, опускаючи свої гарні листки цвіту... — В моїй голові їх тисячі, а я, прецінь, перший красавець в краю.

— Може бути, може бути, — відповів Двоногий. — Але мені ти зовсім не потрібний.

— Ти перейшов і оминув мене, — скромно прошептала фіялка.

— Хоч ти і чаруюча цвітка, але мені ти не можеш принести жадної користи, — відповів Двоногий.

— А мене ти зовсім забув? — закричав чортополох. — Прецінь я ту найпотрібніший і найсильніший цвіток.

— Але найбільше живучий се я, — крикнув репях.

Глядіть, не беріть тих сімен, — сказав Двоногий своїй сім'ї. — Наші звірята не їдять їх.

Наповнивши мішки, Двоногий з сімею вернулись до дому, а відтак знова прийшли на луг,

знова збирали сімена і носили до дому, поки не зібрали великої купи.

— Тепер пічнем оброляти почву, — сказав Двоногий. Ходи сюди, любий конику і позич мені твоїх сил, як ти вже нераз се робив!

Двоногий зробив плуг, запряг до нього коня, заставив його ходити по полю, крок за кроком, переходячи одну борозду за другою. Він радісно глядів, як підносились земля під острим камінним ножом плуга.

— Щож се таке? — закричав мак, але в туюж хвилю був переораний.

— Се тобі не допоможе! — Зі злістю в голосі закричав чортополох, звертаючись до Двоногого. — Наше насіне, на злість тобі, однаково проявить ся на поверхні.

— Се ще ми побачимо!

Відтак Двоногий приказав кожному з своєї сімї вирізати по одному чортополохови і винести з поля. З'оравши стільки землі, скільки йому здавалось потрібним, він посіяв зібране насіне трав в сьвіжо з'орану землю.

— Тепер підіждемо дощу; — сказав він, і побачимо, що буде.

І от настав період дощів, і все стало ся так, як очікував Двоногий.

Із з'ораної землі всюди показалися зелені парости, всі одної форми; то була трава, котру так любили його зьвірята. Серед ньої то там то сям виднілось кілька чортополохів і маків, але більше всього було гарної трави.

— Ось, видите — з вдоволенем сказав Двоногий. — Підождіть лише, нехай засяє сонце, тоді діло піде єще скорійше.

Сонце післало на землю свої лучі і все поле вскорі перемінило ся в розкішне зелене покривало, котре росло так бистро, що се було замі-

тно кождому.

Оноді олень підійшов на край ліса і зі здивованєм почав дивити ся на відкрившу ся перед ним картину. Відтак він закричав до своєї сімї, що остала ся в лісі:

— Ходїть сюди! Ту таке гарне, поле якого ви ще нїде не видїли! Скорше, скорше, я вже починаю їсти.

— А, так се ти ту волочиш ся! — закричав Двоногий, прибігши зі списою. — Тїкай, підлий злодію! Ти думаєш, що я для тебе сїяв в потї лица, для тебе готовив мою жатву!? Забирай ся гень, се поле моє.

Олень з усіх сил побіг в ліс. А воробець літав по лісі і розказував:

— Двоногий присвоїв собі великий кусень землі, на котрий ніхто не сьміє ступити ногою. Коли олень схотїв попасти ся на ньому, Двоногий назвав його злодієм!

РОЗДІЛ VIII.

ДВОНОГИЙ ВЖИВАЄ ЖИТЯ.

Коли прийшов час, Двоногий наповнив урожаєм з поля свій шпихлїр. А коли жнива скінчились, він почав думати про слїдуючий рік.

Він з'орав єще два поля і засїяв їх. А слїдуючого року він викорчував часть ліса і також з'орав землю.

Так кожного року він з'орював все більші і більші кусні землі і в кінци кінцїв, використав всю землю, котру він міг доглянути своїм оком із свого дому, побудованого на горі.

Довкруги свого дому він зробив сад, заса-

див його овочевими деревами і травами, котрі йому були потрібні. Перед домом простирались обведені загородою поля, засіяні кожде певним родом трави або ростины. Двоногий посту пав неумолимо строго з кождим, хто нищив діло його рук або крав щонебудь із його власности.

Він, очевидно, дійсно був царем землі. Ніхто не осьмілював ся оказувати йому спротиву. Його стадо росло з кождим днем, а дикі звірята побачивши з далека його самого або кого небудь з його сімі, втікали з усьої сили.

Але в гущавині ліса, в нічній тиші і взагалі, коли они чули ся безпечними, они говорили про давно минулі дні, коли они самі були властителями, своїми панами, споминали зі стидом історію свого упокореня і жили надією на лучшу будучність.

— Він кидає камінем за бідними пташками, що збирають зернятка на його полю, — скаржив ся воробець.

— Вчера она вигнала мене із ліщини, — ска зала вивірка.

— Коли я хотів зловити ягня, його стріла впи лась в моє ліве крило, — розказував орел.

— Мене він зовсім прогнав з ліса, — зітхав вовк. — Він сказав, що вся дичина його, і если би я осьмілив ся доторкнути ся до ньої, то він буде переслідувати мене і мої діточки хочби на краю світа.

— Завтра йому може прийти в голову сказа

ти, що всі луги його, — сказав олень. — Деж ми тоді будемо пасти ся.

А чортополох, мак і дзвіночки склонились коло плота. Фіялка сховалась в саді. Хмурна і зла кропива росла коло плота саду.

— А хіба нам лучше? — спитав чортополох. — Нас прогнали з нашої вітчизни і тепер ми приневолені сидіти на плоті і бути сьвідками того як глупа трава розпростерлась по всьому полю. І ту ми сидимо з ласки. Котрої небудь днини він може позбавити нас життя.

— Він пересадив кілька моїх сестер в свій сад, — сказала фіялка.

— І кілька моїх! — крикнув мак. — Але чиж се свобода?

— Чортополоше, вколи його, — порадив великий дуб.

— Я се вже зробив, — відповів чортополох, — а він побив мене палкою.

— Кропиво, попечи його! — сказав дуб.

— Я вже се пробувала, і мені попало також, так як чортополохови.

А рослини в полю радісно перешептувались одна з другою.

— Ми, ми, ми тепер царствуем в краю... ми гарні... ми пожиточні... А ви — обшарпанці, не потріби!

— Послухайте, що говорить та боязлива дрян, — крикнув чортополох.

До розмови вмiшав ся дзвіночок: — Ми не можемо нічого зробити. Але чому ви, великі де

рева, не впадете на нього і не роздавите того розбійника і його насіне?

— Впасти і роздавити — се добра думка, — сказав дуб. — Але хібаж у нас в лісі нема царя, котрий би оборонив нас? Деж лев?

— А й справді... де-ж лев? — закричали всі.
Але лев не показував ся.

В саді під великою яблонею сидів Двоногий в крузі своєї сімі. Він дивив ся на свої поля, на котрих колисались рослини, дивив ся на яблоню, обвішену прекрасними жовтими яблуками. Один з його синів тільки що вернув ся з озера до дому і приніс дві великі риби. Другий був на ловах в лісі... Відізвав ся його голос... Ось він стоїть на краю ліса, тримаючи на плечах товсту козу.

Третій син працював коло плуга, хочачи його уліпшити. І всі прочі були заняті ділом. Дівчата доглядали худоби і виконували іншу роботу.

— Знаєш ти, нам повело ся, — сказав Двоногий до своєї жени. — Все росте і цвите в наших руках. А наші діти розвинуть се діло, а їхні діти еще дальше...я не можу навіть представити собі, якої сили і могучости досягне наша сімя.

— Правда, — сказала она. — Нам повело ся в житю. Пригадай мені нагодувати воробців зерном, коли они не будуть мати що їсти.

— Добре. Нам вистарчить зерна для того, щоби погодувати тих злодійчуків. Я люблю ранками слухати, як они весело чірінькають.

РОЗДІЛ ІХ.

СТАРІ ЗВІРЯТА ДЕРЖАТЬ НАРАДУ.

Старі звірята з кожним днем все більше і голоснійше нарікали на свою судьбу.

— Тепер не знаєш, що можна робити, а що ні, — сказав крет. — Вчора мій двоюродний брат зривав землю, як се прийнято в моїй сім'ї споконвіку. Нараз його витащили на поверхню землі і один з синів Двоногого убив його за те, що горбок кретовиня був на одній із його грядок.

— Його дочка убила мою жону за те, що она видала ся їй обридливою, — сказав молодий павук. — Правда, моя жона відносила ся до мене не дуже приязно. Она хотіла мене з'їсти зараз та ки після женячки, і я лише з найбільшим трудом уникнув тої судьби. Під іншими взглядами она була якнайкращою і найрозумнійшою жінчиною на землі і нікому не чинила жадної шкоди, виключаючи, розуміє ся, мухи.

— А мою жону він взяв та й пересадив собі в сад, — сказав вусик хмелю.

— Як тільки він зобачить у мене зелені парости, так зараз вириває мене, — жалував ся снітій.

— А нас замикає в кошики, — сказала пчола.

— А нас прогонить хусточками, — доносив комар.

— А нас замикає, щоби ми потовстіли, і щоби нас відтак з'їсти, — розказувала свиня.

— А на нас він розставляє лапки на случай, коли схочемо трохи злакомити ся, — сказала миш.

А олень сказав: — Він — пан над нами всіма. У нас нема нікого, кому ми моглиб поскаржитись. В нас нема царя. Лев перестав вже бути

паном лісів. Коли він голодний, він убиває нас своєю лапою і вже не боронить нас.

В тім часі, коли зьвірята мали нараду, що робити, до них поволи підійшла львиця. Зьвірята зі страху підскочили, але львиця спокійно лягла між ними і сказала:

— Не бійтесь мене, я вас не діткну ся. Протягом послідного тижня я майже нічого не їла від огірчення; мене гризе та сама журба, що і вас. І для мене она єще тяжша, позаяк мій муж обов'язаний обороняти вас всіх від тих прибульців, а він того не робить. Поза всім другим, мене пригноблює єще сором за себе.

— Лев повинен нам помочи! Лев повинен нас освободити! — на перерив закричали всі зьвірята.

— Лев не вдарить пальцем об палець, — сумно відповіла она. — Він лежить дома і завсїгди дивить ся і дивить ся кудись то в даль. Тепер слухайте, що я вам скажу.

Всі зьвірята стовпились довкруги львиці, пильно прислухуючись до її слів:

— Всім нам грозить небезпека, — почала она, — всім без винятку. — Я памятаю все, що чула про Двоногого і що виділа сама. Я знаю тепер його характер і його пляни так добре, немов би він виявив їх мені. Він хоче покорити весь сьвіт, він і його діти хотять панувати над нами у всьому — і в добрі і в злі.

— Се правда! — закричали зьвірята.

— Так, се правда, — повторила львиця. — Ніхто не може вважати себе безпечним. Навіть найсильнїйше зьвіря або дерево!.. — Єсли до нині він не повалив вас, то завтра прийде на вас черга. Наймізернїйший хробак і найслабша травиця. Ви не знаєте, коли ви йому будете потрібні або коли станете непотрібними. Тоді і

вам вибе година.

— Так, так, — закричали они.

Могутній дуб склонив своє сучковате віття, олень сумно опустив роги, дощевий черв прошептав “так” в своїм землянім царстві, а пчоли задрожали від страху.

— Ось які наші діла! — сказала львиця. — Для нього ми або корисні, або шкідливі — більше нічого. Если йому подобає ся цвітка, він бере її під свою опіку; если-ж його ніс не терпить аромату якої небудь цвітки, він топче її. Если дерево дає йому тїнь в часі сну, то він позволяє йому рости. Если-ж дерево чому небудь перешкаджає йому, або если оно потрібне йому для дров, то він зрубує його. Если він видить, що яке будь звїря зможе принести йому користь, він ловить його і робить своїм рабом. Він вкриває ся його шкірою, їсть його мясо і заставляє його працювати. Навіть, коли він ситий, то не перестає робити свого розбою, — не так, як ми. В нього така жадоба, що він ловить звїрята і збирає плоди на довгий час, щоби ніколи не терпіти нужди.

— Се правда! Се правда! — хором закричали звїрята.

— Подождіть! — продовжала львиця. — Я еще не скінчила... Він — нечесний мисливий, не такий як ми всі. Він не ловить своєї добичі, бігаючи за ньюю на ногах, а виїзджає на лови, сидячи на спині коня, котрого приневолив возити себе. Він не ловить своєї добичі кігтями, не вбиває її своїми зубами... У нього дивне оруже, котре летить по воздусі і, застрягши в кого небудь, убиває на смерть.

— Ми його знаємо, — сказав олень.

— Оно просвистіло коло мого ока, — додав вовк.

— Оно попало в моє крило, — сказав орел.

А львиця продовжала свою оскаржуючу промову:

— Він не пє крови, не їсть мяса так, як ми. Він припікає його на огні... в його хатині завжди горить огонь. Він зробив насильство над природою... Ми знали лише той огонь, котрий вибухав від удару грому і запалював старе дерево... Він вдаряє один камінь о другий, і повстають іскри... він тре два кусні гнилого дерева один о другий і добуває полумінь...

І всі закричали:

— Се правда! Він зробив огонь своїм невільником.

Але львиця була невтомимою:

— Він не зриває лісових плодів в тих місцях, де они дозріли, а садить корисні йому рослини, а прочі нищить. Єслиб йому дозволити розпоряжати ся так, як він хоче, то він переробить по своєму всю землю. На ній не будуть рости жадні інші трави, крім тих, котрі йому корисні — не будуть жити інші зьвірята, крім тих, які йому корисні або які достарчують йому приємности. Коли ми еше поживемо на землі, то станемо його рабами.

— Рабами, рабами! — закричали всі.

Львиця помовчала хвилинку і все стихло. Здалека донесло ся гавканє Дружка.

— Ви чуєте лай собаки? — закричала львиця.

— Се його перший слуга! Собака помагає Двоногому стеречи других зьвірят.

Тоді всі закричали хором:

— Собака зрадила нас! Смерть собаці!

Львиця підняла лапу і все стихло. Відтак она заговорила дальше:

— Чи памятаєте ви ту ніч, коли тільки що прийшли нові зьвірята і ми всі зібрались на тім

самім лузі? Декотрі зьвірята перестерігали нас тоді... кінь, бик і вівця... а також гуска і качка... Тепер они всі стали рабами Двоногого. Прочуте не одурило їх. А памятаєте, як виглядали ті обидва зьвірята, як они ту лежали і спали? Они були голі, нещасні єства... Єслиб ми тільки були хотіли, ми моглиб були тоді легко їх убити.

— Так, ми могли зробити се! — закричали зьвірята.

— Але ми того не зробили. І ось тепер они стали панами ліса. А чи знаєте ви, звідки взялась у них та власть? Від зьвірят, котрих они покорили собі. Колиб ми могли відібрати у них ті зьвірята, то они знова стали би такими мізерними сотворінями, якими они були попередно. Сила і могучість Двоногого заключає ся в тім, що він вміє заставити другого працювати на себе. Если ви хочете послухати моєї ради, то ви повинні передовсім попробувати перемовити від нього його слуг. Нехай хто небудь піде до них і нарозумить їх. Треба пробудити в них почуте чести, нагадавши їм той час, коли они, як вільні птиці свобідно бігали по лісі.. Хто візьме на себе се порученє?

— Ти сама повинна піти! — закричали зьвірята.

— Ні,— сказала она,— се було би неправильно. В їхніх жилах і моїх тече інша кров. Они можуть собі се нагадати і тоді всі мої переконавання не доведуть до нічого. Треба вибрати такого, кого би они зовсім не бояли ся.

Після деяких переговорів зьвірята рішили вислати послом лисицю. Хотяй у ньої ще з давніх часів не були полагоджені старі рахунки з гускою, качкою і куркою, але сим разом зьвірята не могли найти нікого лучшего.

І так лисиця побігла; ніхто не знав лучше

від ньої найкоротших і тайних стежок в лісі; она обіцяла як найскорше принести відповідь. Звірята поклались в куті і перешептувались проміж собою. Посеред них лежала львиця, стидливо дивлячись перед себе і ворчачи щось під носом.

Підійшовши до дому Двоногого, лисиця стрінулася ніс в ніс з Дружком, котрий якраз робив свій нічний обхід, щоби подивитись, чи нема близько ворога.

— Добрий вечер, двоюродний братчику! — рабськи-покійно сказала лисиця. — Що се ви так пізно гуляєте?

— Теж саме я можу сказати і вам, — відповіла собака. — Я тут на сторожі за свого хозяїна. Але чи ти займаєш ся таким чесним промислом.

— У мене нема хозяїна. І єще так недавно ти сама була хозяїном. Ти повинна відвоювати собі свободу. Ходи зі мною на луг! Там зібрались вже всі звірята. Они простять тобі то, що ти служила Двоногому і єсли ти отвориш ворота і освободиш всі полонені звірята, всі звірята будуть витати тебе, як сьмілу, гарну собаку, якою ти була попередно .

— Ту нема полонених звірят, — відповіла собака. — Всім нам жиє ся ту гарно і ми не хочемо нічого іншого. Єсли я слуга Двоногого, то я і друг його. Забирай ся скорше звідсіля до тих, хто тебе сюди післав.

Сказавши се, Дружок обернув ся до лисиці спиною і скочив в середину загороди через маленький отвір, зроблений спеціально для нього. А лисиця остала ся за загородою, очікуючи, чи не покаже ся хто небудь зі зловлених звірят. І дійсно, за хвилину молодий гусачок висунув із отвору свою головку.

— Добрий вечер, любий парубче, — сказала лисиця. — Будь так добрий, підійти трошки ближше!

— Я не сьмію, — відповів гусачок. — Я не сьмію виходити ночью, хоч мені так хоче ся вийти. Я страшно боюсь Двоногого. Недавно він зжарив і з'їв мою маму.

— Ох, як страшно! — крикнула лисиця. — Ні минути довше не можна вам оставати ся в сім розбишацькім вертепі. Виходіть до мене! Я заведу вас в таке місце, де ви нічого не будете бояти ся.

— Ах, колиб я міг здати ся на вас! Але в мене є ще десятеро братів і сестер! Не можу-ж я їх покинути.

— Тільки не буди їх сьогодні ночью! Молоді дїтваки такі балакучі, а єсли собака або Двоногий запримітять вашу утечу, тоді нам капут. Тебе сейчас спечуть, та й мені, розуміє ся, буде неприємність.

— Се правда, — сказав гусачок. — А ви обіцяєте мені прийти за моїми братами і сестрами другим разом?

— Даю вам слово, що кождої ночі я буду приходити за одним із них поки не освободжу всіх із неволі, — обіцяла лисиця. — Розуміє ся, оскільки се буде в моїх силах. Само собою розуміє ся, що мені може що небудь перешкодити.

— Які ви добрі! А я думав, що дикі зьвірята — то страшні чудовища. Мені завсїгди оповідали про них такі страшні річи. Мене перестерігали не вибігати в лїс, позаяк там будьтоби може случити ся щось страшного.

— То брехня, брехня! Лісові зьвірята — то ангели. Я ніколи ще не чула, щоби они кого небудь пекли. Ну, ідіть, ідіть поки нас ніхто не зачув.

— Іду, — сказав гусачок.

Гусачок, перевалюючись з боку на бік, виліз із отвору, і в ту-ж хвилину зуби лисиці впились в його шию; він тільки успів крикнути і умер. На його крик скорістю блискавки прибіг Дружок. Лисиця випустила гусеня і стала огризати ся; але она була слабша від собаки і Дружок не пощадив її; він гриз її до тої хвилі, поки хижак не упав мертвим. Тоді доперва вдоволений Дружок відійшов з поля битви.

Звірята тимчасом сиділи на лузі і очікували лисиці.

— Лисиця нас одурачила, — ворчав олень.

— Двоногий, напевно, зловив її і заставив собі служити, — сказав соловій.

Доперва над раном до них прилетів засапавший ся воробець.

— Лисиця убита, — кричав він. — Она лежить на пригорбку, перед домом Двоногого. Я сам її видів; а поруч ньої лежить — мертве гусеня.

Львиця піднесла ся з свого місця, а за ньою і всі звірята.

— Лисиця мала свої особисті ціли, — сказала львиця. — Она погинула тому, що полювала на гусеня. Тепер ми не можемо числити на нікого.

З тими словами она, опустивши голову, поволі пішла до дому.

РОЗДІЛ Х.

ЛЕВ.

Оноді ночью, кілька днів по зборах звірят на лузі, лев лежав, як звичайно, в своїй печері впливши кудись-то в даль свої жовті очи. Його су пруга спала, або, що найменше, вдавала, що спить. Що хвилини она глибоко зітхала. В лі-

сі була мертва тишина.

Лев дуже добре знав, що означали ті зітхання його супруги; знав він також про що звірята говорили в лісі. Ні одна з їхніх жалоб не була йому незвісною; ні одно із насмішливих слів, сказаних на його адресу, не було йому невідоме. Ані на хвилину він не сумнівав ся про те, як були звірята настроєні проти нього, царя звірів.

Він не забув також тих, хто висказував ся про нього найбільше зневажливо. Коли прийде час, і в лісі буде установлений попередній порядок, він з'уміє звести з ними рахунки. З дня на день він був примушений вислухувати насмішки від своєї супруги, але до певного часу він не звертав на них уваги. Прийде час, коли она буде просити прощення і як попереднійше любити його і одушевляти ся ним. І його діти будуть як попередно шанувати і поважати його. В історії ліса про нього збережеть ся переданє, як про царя, за панованя котрого царство було в величезній небезпеці і великих нещастях, але він вийшов витязем з усіх битв.

Лев встав і повільними кроками пішов в ліс.

— Цар звірів іде на лови, — сказав їж, повзший в кущах.

— Гляньте, як він похудів! — крикнув лилик. — Шкіра обвисла на ньому і бовтає ся довкруги його тіла.

— От скільки то вже ночий, як він не був на ловах, — сказала сова. — Його очи горять від голоду.

Аде цар лісів навіть і не думав про лови. Немов у сні він ішов в тім напрямі, де стояв домок Двоногого. Олень перескочив перед ним через дорогу, але він не запримітив нічого. Він ішов поволи все вперед і вперед, поки не прийшов до відкритого місця, де на пригорбку стояв домок

Двоногого.

Він пішов прямо до дому, перескочив через пліт і ліг в кущах, що росли перед дверми. Він рішив підстеречи Двоногого. Ніхто не міг його видіти, лише його жовті очі блищали із гущавини листя. Одним скоком він міг очутити ся перед дверми.

Двоногий спав неспокійно тої ночі. Він перекидав ся з боку на бік на своїй постелі, зробленій зі шкір; а як лише він заснув, Дружок загавкав так грімко і скажено, що йому прийшлося встати і подивитись, чи все в порядку. Він закрив отвір через котрий раніше вбігав і вибігав Дружок, окремими підносячими ся дверцятами, позаяк гусачок занюхав той вихід і попав ся в лапи хижака.

— Що ту таке, Дружок? — спитав Двоногий.

Собака не переставала гавкати і скакати коло свого хозіяна. Двоногий відкрив маленький отвір і подивив ся на двір. Нічого не було видно. Тоді він приказав собаці лягти на місце і сам також приліг. В тім він почув, що в стайні збудив ся кінь, замукала корова, а домашні птиці запіяли і стали кричати. Счинив ся оглушаючий шум. Він мусів знова вийти і побачив, що всі його звірята чимсь то перестрашені. Кінь увесь був вкритий потом, а кури, гуси і качки стрівожені літали.

— Що се значить? — спитав себе Двоногий.

Він отворив двері і вийшов без всякого оружя, неодітий, — так як встав з постелі. Щось зашелестіло в кущах перед домом, і — лев кинув ся на Двоногого; але йому вдало ся скорістю блискавки замкнути двері і завалити їх камінем.

Один момент він стояв в страшнім перестрахи, не знаючи, що йому робити.

Через маленький отвір в дверях він побачив

льва, лежачого перед кущами: очи його, блискаючі обісінем, були приковані до дверей, і сам він був на поготові зробити скок. Двоногий зрозумів, що настав момент стати з львом до рішучої борби, відклавшої ся так довгий час.

Двоногий з початку рішив побудити своїх синів, прокрасти ся до других дверей і напасти на льва з заду. Але його сини спали в ріжних місцях дому, а на сході вже свитав день. В тім часі як він став би їх будити, хто небудь з сімї міг вийти з дому і впасти жертвою царя лісів.

Поки він стояв і думав, його страх минув.

Він зрозумів, що він достаточо сильний, що би убити ворога. Він взяв тихо дві найлучші списи, докладно оглянув вістря, відітхнув і отворив двері.

Лев кудись счез.

Двоногий оглянув ся на боки, але його проти вника не було. Але Двоногий був старим, досьвідченим мисливим і тому не сумнівав ся про те, що лев де небудь підстерігає його. Він стояв спокійно в дверах, з напруженими мускулами, готовий до наближаючої ся битви.

Щось зашелестіло в кущах і Двоногий зобачив серед листя очи льва. Він зрозумів, що тепер не треба було тратити хвилини часу. Если лев скочить перший, то буде вже пізно.

І от він пустив одну спису і попав ньюю в око льва. Роздав ся дикий рев. Друга списа прошила серце льва.

Всі в домі зірвали ся і прибігли сюди.

Коло дверей дому лежав лев — великий і величавий красавець. Дружок гавкав і кидав ся на нього, але Двоногий здержав його.

— Він всеж таки був царем ліса! — Тепер нехай сьвіт знає, що він мертвий і що від нині всьо царство належить до мене!

Відтак они стягнули з нього шкіру і повісили на високій жердці серед поля так,щоби она була видна всюди всім і кождому.

— Лев убитий! — кричав воробець, перелітаючи від дверей до дверей. — Двоногий убив царя лісів. Його шкіра висить на жердці перед домом... я видів власними очима.

Звірята зібрались сюди зі всіх сторін, щоби самим переконались про правильність його слів. Стоячи на краю ліса, они боязливо поглядали на дім Двоногого, а з верху на землю зі страхом дивились птиці.

— Тепер всему кінець! — сказав олень.

І справді, се був кінець.

А в день до Двоногого, сидівшого коло свого дому, прибіг орангутан і сказав йому:

— Здорові були, двоюродний брате!

Двоногий став приглядати ся прибульцеви, не відповідаючи йому.

— Ти, бути може, чув, — продовжав орангутан, — що я висказував ся про тебе дуже погано. Не заперечую того, що я був трохи неосторожний. Але, знаєш... коли видиш таку убогу сімю, як була ваша, то боїш ся, щоби она не сіла тобі на шию. Знай у нас самих є діти, а тепер не легко прокормити ся. Крім того, ти оноді вдарив мене палкою. Значить, ми обидва вже порахувались.

— Чого тобі від мене потрібно? — спитав Двоногий.— Я не маю ні охоти ані часу слухати твого базіканя.

— Ну, не горячись так, двоюродний брате, — сказав орангутан, сідаючи поруч Двоногого. — Я клоню голову перед твоїми успіхами. Тобі повезло... Але, мій Боже, я, розуміє ся, не заперечую і твоїх здібностей. Ти поступав знаменито. Історія з конем була одушевляюча. І, крім того,

ти еще перехитрив льва...

— Чогож тобі властиво від мене потрібно, не щасне сотворіне? — нетерпеливо спитав Двоногий.

— Я хочу ввійти з тобою в компанію, двоюрдний брате! Єсли ми будемо працювати разом, ми завоюєм весь сьвіт.

— Ти з ума зійшов? Що мені робити з таким глупим, сьмішним зьвірям, як ти? Прецінь ти нічим не можеш бути мені корисним? Іди геть, а то я так вгощу тебе, що ти по вік не забудеш!

Орангутан трохи подав ся назад, але все таки ще не відмовив ся від свого наміру.

— Подумай, двоюродний брате! — сказав він. — як би ти спритний не був, то всеж я можу бути тобі помічним. Я можу бути посередником між тобою і зьвірятами. Я вмію робити те, чого ти не вмієш, а чого я не вмію, того я легко навчусь. Сидячи на яблоні я слідив за тобою і за всім, що ти робив в полю; багато твоїх штук я вже знаю. Знай отже...

Двоногий встав зі свого місця і ухватив орангутана за руку.

— Ходіть сюди, щось вам покажу! — кричав він до своїх домашніх.

Вся сімя вийшла з дому і видивилась на орангутана.

— Той парень хоче заложити зі мною діло на компанійних основах, — сказав Двоногий сьміючись. — Він каже, що вже навчив ся від мене того діла. Прекрасно. Давайте но посадимо його в клітку; нехай нас забавляє в лиху погоду своїми штуками та скоками.

Всі протести орангутана не помогли нічого. Двоногий цупко держав його, а коли його сини зробили клітку, він всадив його до ньої.

— Ні, сімя все таки дрянъ, — ворчав він сидя

чи в клітці і ловлячи на собі блохи.

РОЗДІЛ ХІ.

МНОГО, МНОГО ЛІТ ПІЗНІЙШЕ.

Минуло много, много літ, століть і тисячліть.

І се, про що ми хочемо розказати, случилось вже не в лісі, не в теплих краях сьвіта, де сонце сьвітить яркійше, чим у нас, дощі обильнійші,— а всі зьвірята здоровші і більші, позаяк там зима не може зробити їм жадної шкоди.

Се случилось в великім селі Ютляндії.

В тім часі там був якраз ярмарок, і село кипіло народом і худобою. Всюди стояли отворені склепи, в яких продавано за дешеву ціну деревляні черевики, бляшану посуду, солодоші, забавки і всяку всячину. Ту були шатра, в котрих продавалось пиво і другі напої, було і велике шатро для танців. Відтак ту були устроєні балаган, дві карузелі, шатро, в котрім показували найгрубшу в сьвіті женщину, а дальше друге шатро, в котрім за пятайцять копійок можна було зобачити самого найменшого в сьвіті карлика. На ярмарку було також шатро, де показували білих миший, єще одно шатро з театром блох, много катеринок гравших на перерив свої голосні мельодії так, що розмовляючим трудно було розуміти один другого, було много пяних селян і парубчаків, вироблявших всякі штуки і жарти.

Але по середині ярмаркової площі в великім шатрі був схований “цьвах” ярмарку. Його можна було зобачити за пятайцять копійок; а єсли хто хотів знати, що то таке, йому треба було лише послухати мущини, стоявшого перед шатром, що кричав охриплим голосом:

— Панове, милости просим, сюди, сюди! Ли-

ше п'ятнайцять копійок для дорослих, а діти платять половину. Ту ви зобачите щось такого, чого ніколи ще не показували на сім місци, лише представляли перед королями і знатними особами всього світа. Той, кого я маю честь вам представити, сам є — цар, цар звірів, поважані панове — страшний лев. Він жиє в краях центральної Африки і такий сильний, що передною лапою може убити бика. На сніданє він з'їдає що дня по дві ягнятї. Єслиб він вискочив з клітки, то скорше чим за десять мінут всі ви були би вже на тамтім світі. Але не бійтесь, панове! Лев замкнений в клітці з грубими зелізними штабами. Ту показують того кровожадного хижака — п'ятнайцять копійок для дорослих, діти платять половину! Прошу, прошу, панове! Спішіть ся поки ще не пізно. Ніколи в житю ви не побачите чогось подібного за таку дешеву ціну!

Так, не перестаючи, кричав мущина. Перед шатром зібралась велика товпа позівайлів. Многі входили до шатра і виходячи розказували окружаючим, що виділи. І все білше людей приходило сюди; так продовжалось цілий день.

В глибині шатра стояла клітка з львом.

Клітка була низька і брудна. На долівці було накидано трохи брудної соломи, а коло ньої валялось кїлька кісток. Стїнка клітки, звернена до публики була зроблена з грубих заржавілих зелізних штаб. В заднім кутї лежав лев положивши голову на передні лапи. Сонно дивились на людей його жовті очи. В його поплутаній гриві видно було жмутки соломи, а він сам був такий худий, що страшно було на нього дивити ся. Часом він глухо і проразливо кашляв.

Перед кліткою стояв чоловік з довгою палкою в руці і цілий час розказував і поясняв проходжим. Ярмарковці зі здивованєм оглядали могу-

чого звіра, котрий так спокійно лежав перед ними. Як би хорий і схудлий він не був, они всеж виділи, що перед ними був дійсно лев, цар лісів і у них по спині пробігали мурашки на думку, що полонений лев може вирвати ся з клітки. Але що він зовсім неповоротно лежав, то один із глядачів сказав:

— Я думаю, що він мертвий.

Тоді чоловік, що давав пояснення, просунув свою довгу палку поміж ґрати клітки і штовхнув ньюю в бік льва. Лев повільно повернув голову і подивив ся на чоловіка, не рушивши ся тілом. Але чоловік все штовхав і штовхав його палкою поки він, врешті, не підскочив і не заревів так сильно, що ціле шатро задрожало, а люди з перестрахи подались назад.

— Свого попереднього хозяїна він пожер, — розказував чоловік. — Я купив його у вдови. Він страшно дикий і понурый. Знаєте... він мріє про свою вітчину, де він полював в диких лісах і де всі звірі поважали і шанували його. — А тепер, панове виходіть, прошу, щоби й другі могли видіти того дивогляда, котрого еше не показувано в сім місці. Пропшу, пропшу, панове! За вступ тільки пятнайцять копійок! Цар лісів, могучий лев!

Так продовжало ся до пізного вечера. Аж коли площа ставала пустою, і ніхто не звертав уваги на зазиви, хозяїн замкнув двері шатра і став перечисляти гроші, зібрані за день.

— Нині невеликий дохід, — сказав він і сердито поглянув на льва. — Строго кажучи, ти не за служив на вечеру.

З тими словами він кинув львови маленький кусень на пів зігнилого мяса. Після того він вийшов з шатра, тісно замкнувши двері і пішов до гостинниці, в котрій він спинив ся. Там він гуляв

аж до самого ранку.

Але лев не діткнув ся до гнилого мяса. Положивши голову на передні лапи, він лежав і дивив ся на слабо блискучу лямпу з умброю, висівшу в шатрі. Нараз він почув якийсь звук, підняв голову і став розглядати ся на боки.

— Що се таке? Невже мені і в ночі не дадуть спокою? — закричав він.

— Се я, — відповів тихий, пискливий голосок. — Мене нечаяно заперли тут. Я хочу вийти звідси! Хочу вийти! Моя хозяйка тепер умирає зі страху тому, що я згубила ся.

То була маленька собачка в нашійнику з дзвіночками і вишитим покривальцем на спині. Она заклопотано бігала по шатрі, пищала, вила, дряпала по дверях, але ніхто не чув її. На базарній площі була повна тишина.

— О, Боже! — закричав лев. — Таж-то ти собака, се я ще виджу. Але що за чудовище зробили з тебе люди!

— Я хочу вийти звідси, хочу вийти! — пищала собачка.

Лев знова положив голову на передні лапи і став приглядати ся собаці.

— Чогож ти так пищиш? — сказав він. — Прецінь тобі ніхто нічого лихого не робить. Я не міг би тебе з'їсти, навіть если би й хотів. Треба тобі сказати, що залізні ґрати сильні. З початку я пробував розривати їх, але тепер вже більше того не роблю. І ось, мені приходить ся переїздити в клітці з місця на місце і показувати ся за гроші, терпіти насьмішки і глузованя людей, ричати на замовлене, щоби настрашити їх, хоча они знають, що они зовсім безпечні і мої зуби їм не страшні.

— Випустіть мене! — просила собака.

— Я не можу, — відповів лев. — Але всеж я не

таке мізерне сотворіне, як ти. Я нахожу ся тут, остаточно проти своєї волі — мене зловили в за падню. А ти добровільно пішла служити Двоно гому і зрадила своїх товаришів.

— Я не розумію, про що ти натякаєш,— сказала собака. Я служу чоловікови. Моя пані— знатна баронесса, і если она скоро не побачить мене, то умре зі страху.

— Так! Проклятий рід Двоногого називає себе людьми. Чоловік покорив всю землю. Тепер нема майже ні одного місця, де би чесний лев міг займатися своїми царськими ловами. О, я знаю всю ту історію.... її передає ся в моїм роді від батька до сина. Там, далеко в пустині, куди нас прогнали люди, я чув її послідного вечера перед тим, як мене зловили. Росказували, що Двоногий і його жена прийшли в ліс голі і без всякого оружя, що мій предок боронив їх і що вони поступенно перехитрили всіх звірят. Лише ти добровільно пішла їм служити. Прочі звірята були зловлені і освоєні, їх почутя поступенно притупляли ся в неволі і, в кінці кінців, они не могли вже більше жити, як свобідні звірята, а почували себе добре лише в рабстві. В кінці кінців Двоногий убив списою мого предка. . Так, так, я знаю всю ту соромну роботу від початку до кінця.

— А я не знаю, — сказала собака.— І мені зовсім не цікаво її знати. Я знаю тільки, що дома, у моєї хозяйки, для мене споряджений теплий маленький кошачок, і що мене прекрасно годують, а також цілують і пестять. Випустіть мене! Я хочу до дому.

Лев не відповів їй нічого; він дальше розвивав свою думку:

— Ось я лежу тут в клітці, в котрій скоро умру від тоски і кашлю, і потішаю ся тільки тим,

що приглядаюсь, якими мізерними сотворінями стали потомки Двоногого. Він був гарний, — він був звір'ям. А сі сотворіня... они так загортають ся в лахи, що ледве-ледве видна невеличка часть їхнього тіла. Двоногий скакав в лісі, лазив по деревах; він, остаточно, мав відвагу бороти ся.. А тепер, прямо сьмішно видіти страх тих людей, коли я встаю і підходжу до залізних ґрат або починаю ревіти. Хоч они знають, що я нужденний плінник, але все таки дрожать зі страху, як осикове листє.

— Випустіть мене! — Я хочу до дому, до дому! — пищала собака.

Лев встав; підійшов до решітки. Він вдаряв хвостом по своїх худих боках і отворив свою пащу, при чім його зуби страшно блиснули. Під його поглядом собачка затряслась зі страху.

— І ти? — крикнув лев. — Ха, ха, ха! Краще бути полоненим львом в клітці, чим мізерною кімнатною собачкою старої панни і гуляти в держині і нашійнику з дзвіночками.

І, сказавши се, він заревів так сильно, що всі сільські мешканці позривали ся з своїх постель. Відтак він положив ся в глибині клітки, повернув ся на бік і заснув.

А собачка пищала до тої пори, поки хтось не прийшов і не випустив її на вулицю.

Кінець.

КНИГАРНЯ "РОБ. НАРОДА"

ЗАМОВЛЯЙТЕ ЦІКАВІ КНИЖКИ
В КНИГАРНІ "РОБОЧОГО НАРОДА".

Бог в революції	35ц
За землю і волю	25ц
Розвиток соціалізму від утопіїдо науки	15ц
Релігія розуму	10ц
Добробит	10ц
Історія червоного прапора	10ц
Історія дурної корови, (або доля Українця в Галичині)	10ц
Кляси і суспільство	10ц
Українська справа під теперішню хвилю	5ц
Промова Дра Ф. Адлера на суді ..	15ц
Двоногий	15ц

Адресуйте так:

„Robotchyj Narod”

Box 3658, (Sta. B.)

Winnipeg, Man.

**КОЖДИЙ РОБІТНИК І ФАРМЕР ПОВИ-
НЕН ЧИТАТИ ПЕРЕДОВСІМ СО-
ЦІЯЛІСТИЧНІ ЧАСОПИСІ!**

Чому?

Бо соціалістична часопись обговорює кожду подію в краю і в сьвіті лише зі становиска інтересів робочого люду.

До найцікавійших соціалістичних часописий в Америці належить

“РОБОЧИЙ НАРОД”

що виходить в Вінніпегу два рази на тиждень і коштує лише \$2.50 на рік.

Хто читає “Робочий Народ”, виробляє собі суцільний сьвітогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

“РОБОЧИЙ НАРОД” обговорює в цікавий спосіб краєву і державну політику.

“РОБОЧИЙ НАРОД” виступає проти кожного лайдацтва поповнюваного на робочім народі.

“РОБОЧИЙ НАРОД” доносить про робітничий рух на цілім сьвіті, про боротьбу робітничої кляси.

“РОБОЧИЙ НАРОД” учить соціалізму. Хто хоче знати, як соціалісти думають про суспільні події, хто хоче навчити ся соціалістичної думки, нехай читає передовсім “РОБОЧИЙ НАРОД”.

Адреса:

“ROBOTCHYJ NAROD”

Box 3658 Sta. B.

Winnipeg, Man.